

CHALMERS

EXAMENSARBETE ACEX20

Social hållbarhet i framtidens boendemiljöer

En studie om social hållbarhet och trygghetsskapande åtgärder vid nybyggnation

Examensarbete inom högskoleingenjörsprogrammet

Samhällsbyggnadsteknik

GABRIEL TIVESKOG

LINNÉA HÖÖK

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Avdelningen för Stadsbyggnad

CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA

Göteborg, 2022

www.chalmers.se

Social hållbarhet i framtidens boendemiljöer

En studie om social hållbarhet och trygghetsskapande åtgärder vid nybyggnation

Examensarbete inom högskoleingenjörsprogrammet

Samhällsbyggnadsteknik

GABRIEL TIVESKOG

LINNÉA HÖÖK

© GABRIEL TIVESKOG & LINNÉA HÖÖK 2022

Examensarbete ACEX20

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Chalmers tekniska högskola 2022

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Avdelningen för Stadsbyggnad

Chalmers tekniska högskola

412 96 Göteborg

Telefon: 031-772 10 00

Omslag: Kaminsky Arkitektur

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Göteborg 2022

Social hållbarhet i framtidens boendemiljöer

En studie om social hållbarhet och trygghetsskapande åtgärder vid nybyggnation

*Examensarbete inom högskoleingenjörsprogrammet
Samhällsbyggnadsteknik*

GABRIEL TIVESKOG

LINNÉA HÖÖK

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik
Chalmers tekniska högskola

SAMMANFATTNING

Detta examensarbete berör socialt hållbara boendemiljöer med fokus på trygghet. Ämnet är relevant då frågor kring hur vi skapar långsiktigt säkra och hållbara boendemiljöer kommit att få allt större utrymme inom stadsplaneringen som ofta inkluderar många olika aktörer och intressen. Tidigare studier har visat att social hållbarhet är det perspektiv som återkommande ges minst utrymme i denna process. Flertalet studier visar på att begreppet social hållbarhet är komplext och svårdefinierat. En viktig utgångspunkt för att uppnå socialt hållbara boendemiljöer är att man tar hänsyn till lokala förutsättningar och utmaningar samt göra de människor som projektet berör delaktiga i processen.

Examensarbetet genomförs i samverkan med Hyresgästföreningen med syfte att skapa en bredare förståelse för hur stadsplaneringen i ett tidigt skede kan främja socialt hållbara och trygga boendemiljöer för de boende.

Studien tar avstamp i en litteratursammanställning av befintlig forskning kring trygghetsskapande åtgärder kopplat till den fysiska miljön. Den andra delen av arbetet avser en fallstudie där Hyresgästföreningen varit en aktiv aktör för att representera framtida hyresgästers intressen. Studien belyser hur olika aktörer i ett bostadsprojekt ser på hållbara boendemiljöer, vilka åtgärder man vidtagit samt vilket utrymme de boendes röst ges i projektet för att främja social hållbarhet med fokus på trygghet.

Studien pekar på goda erfarenheter av samverkan med Hyresgästföreningen samt goda möjligheter att skapa socialt hållbara boendemiljöer med avseende på trygghet om dessa perspektiv integreras i planeringens tidiga skede. Utmaningarna att ta projektet från vision till verklighet är många och behovet av att se arbetet med social hållbarhet och trygghet som en långtgående process är därför nödvändigt.

Nyckelord: Hållbara boendemiljöer, hållbar stadsutveckling, hållbar stadsplanering, social hållbarhet, socialt hållbara boendemiljöer, trygghet, trygghetsskapande åtgärder, hållbart byggande

Social sustainability in future housing environments

A study of social sustainability and security-creating measures in new construction

Degree Project in the Engineering Programme

Civil and Environmental Engineering

GABRIEL TIVESKOG

LINNÉA HÖÖK

Department of Architecture and Civil Engineering

Department of Urban Planning

Chalmers University of Technology

ABSTRACT

This thesis deals with socially sustainable living environments with a focus on safety. The topic is relevant as questions how to create long-term safe and sustainable living environments have become increasingly important in urban planning, often including many different actors and interests. Previous studies have shown that social sustainability the perspective that is recurringly given the least space in this process. Most studies show that the concept of social sustainability is complex and difficult to define. An important starting point for achieving socially sustainable living environments is that local conditions and challenges are considered, and the people affected by the project are involved in the process.

The project is written in collaboration with Hyresgästsföreningen to create a broader understanding of how urban planning at an early stage can promote socially sustainable and safe living environments for the residents.

The study is based on a literature review of existing research on safety-creating measures linked to the physical environment. The second part of the study concerns a case study where Hyresgästsföreningen has been an active participant in representing the interests of future tenants. The study sheds light on how different actors in a housing project view sustainable living environment, what measures have been taken and what space the residents' voice is given in the project to promote social sustainability with a focus on safety.

The study indicates positive experiences of collaboration with Hyresgästsföreningen and that there are opportunities to create socially sustainable living environments regarding security, if these perspectives are integrated in the early stages of planning. The challenges of taking the project from vision to complete project are many and the need to see the work with social sustainability and security as a far-reaching process is therefore necessary.

The report is written in Swedish.

Key words: Sustainable living environments, sustainable urban development, sustainable urban planning, Social sustainability, socially sustainable living environments, safety, security-creating measures, sustainable construction

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund/problem	1
1.2	Syfte	2
1.3	Frågeställningar	3
1.4	Hyresgästföreningens problembakgrund	3
1.5	Avgränsningar	4
2	Metod	5
2.1	Undersökningsmetoder	5
2.2	Litteraturstudie	5
2.3	Fallstudie	6
2.3.1	Urval av projekt och aktörer	6
2.3.2	Centrala aktörer inom projektet	7
2.3.3	Kvalitativ intervjustudie	8
2.3.4	Dokumentstudier	8
3	Litteraturstudie	9
3.1	Bostadsförsörjning	9
3.2	Hållbara boendemiljöer	10
3.3	Socialt hållbara boendemiljöer	12
3.4	Trygghet i relation till boendemiljöer	14
3.4.1	Stadsbyggnadsperspektiv på trygghet	14
3.4.2	Trygghet genom den byggda miljön	17
3.5	Fyra fokusområden	17
3.5.1	Delaktighet och lokal demokrati	18
3.5.2	Jämlikhet, jämställdhet och social rättvisa	19
3.5.3	Social samvaro och gemenskap	20
3.5.4	Hälsa och välbefinnande	21
4	Fallstudie	23
4.1	Hållbara boendemiljöer enligt Hyresgästföreningen	23
4.2	Trygg stadsplanering, enligt LITA	25
4.2.1	Vägen till och från hemmet	26
4.2.2	Byggnaders utformning och utseende	26
4.2.3	Platser för möten och rekreation	26
4.2.4	Närhet till grönska och vatten	27
4.3	Projekt kvarteret Orren	27
4.3.1	Bjuvs kommun	27

4.3.2	Markanvisning, planförslag och process	29
4.3.3	Hyresgästföreningens del i projektet	29
4.3.4	Markanvisningsförslag	30
4.4	Intervjustudie med inblandade aktörer	31
4.4.1	Hållbara boendemiljöer	32
4.4.2	Socialt hållbara boendemiljöer	34
5	Analys och diskussion	39
5.1	Hållbara boendemiljöer	39
5.2	Socialt hållbara boendemiljöer	40
5.2.1	Delaktighet och lokal demokrati.....	42
5.2.2	Jämlikhet, jämställdhet och lokal demokrati	42
5.2.3	Social samvaro och gemenskap.....	43
5.2.4	Hälsa och välbefinnande	43
5.2.5	Planförslagets möjlighet att främja trygga boendemiljöer.....	44
5.3	Hyresgästföreningen och hyresgästens röst i projektet	46
6	Slutsats	48
7	Referenser	50
8	Appendix	56

Förord

Denna examensuppsats är skriven som ett avslutande moment på Högscoleingenjörsprogrammet Samhällsbyggnadsteknik på Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Uppsatsen omfattar 15 högscolepoäng och har skrivits under vårterminen 2022. Arbetet skrivs som ett uppdrag för Hyresgästföreningen, genom organisationen Miljöbron Väst.

Vi vill rikta ett stort tack till alla som ställt upp för intervjuer. Ett speciellt tack till vår handledare på Hyresgästföreningen Kenneth Berglund för stöd och engagemang under uppsatsens gång. Även ett stort tack till Jesper Bryngelsson och Marcelo Angèl Javier Pino Guerrero för visat intresse för vår studie och bidragit med vägledning.

Avslutningsvis vill vi tacka vår handledare Kristina Grange från avdelning Stadsbyggnad på Chalmers tekniska högskola för intressanta synpunkter och diskussioner samt värdefull handledning och ett stort engagemang.

Göteborg juni 2022
Gabriel Tiveskog och Linnéa Höök

1 Inledning

Vi vill med denna uppsats undersöka vilket utrymme social hållbarhet med fokus på trygghet ges i den inledande planprocessen vid nybyggnation av bostäder. Detta gör vi genom en fallstudie där Hyresgästföreningen varit en aktiv aktör för att representera framtida hyresgästers intressen. Genom studien undersöker vi hur olika aktörer i planeringen av ett nytt bostadsområde ser på hållbara boendemiljöer samt vilka åtgärder man vidtagit för att främja social hållbarhet med fokus på trygghet i markanvisningsförslaget och planprocessens inledande skede.

Vår studie utgår ifrån litteratur- och dokumentstudier av bland annat plandokument. Data har också samlats in genom dialog och intervjuer med några av de berörda parterna inom projektet, däribland arkitekt, fastighetsförvaltare/byggherre samt representanter för Hyresgästföreningen på både lokal och riksnivå.

1.1 Bakgrund/problem

Dagens samhälle genomgår många anpassningar för att möta de hållbarhetsutmaningar som vi står inför. Behovet av att nå målen för hållbarhet blir alltmer brådskande. Trots detta finns det fortfarande många frågetecken att räta ut för att kunna nå fram till dessa mål. Hållbarhetsbegreppet fick sin internationella spridning genom Förenade Nationerna [FN] och Brundtlandkommissionen i slutet på 80-talet. I samband med FN:s toppmöte 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030, vilket innebar ett frivilligt åtagande att genomföra de 17 globala målen för en ekonomisk, social och ekologisk hållbar utveckling (Förenade Nationerna [FN], u.d.). Målen har till syfte att bekämpa fattigdom, klimatförändringar samt skapa säkra och trygga samhällen. För att kunna möta hållbarhetsutmaningarna har utformningen av städer och dess bostäder en viktig roll, vilket också framhålls genom klimatmål 11 som syftar till att säkerställa hållbara städer och samhällen .

I takt med att våra urbana miljöer förtätas och byggs ut har frågor kring hur vi skapar långsiktigt hållbara boendemiljöer kommit att få allt större utrymme. Stadsplanering är en bred verksamhet som omfattar många olika aktörer med olika intressen och synsätt. Detta återspeglas i en bred användning och tolkning av begreppet 'hållbarhet'. Tidigare studier visar att det saknas en tydlig definition av vad som menas med begreppet, inte minst 'social hållbarhet' (Dempsey et al., 2011). Tidigare forskning har också visat att det är just det sociala perspektivet som får minst utrymme, såväl teoretiskt som praktiskt, i planering av stads- och boendemiljöer.

De studier som finns på social hållbarhet i svenska projekt betonar vikten av bland annat social jämlikhet, tillgänglighet, tillgång till arbete, socialt deltagande och nätverk samt trygghet (Magnusson, 2015). Social hållbarhet blir relevant först om det är tydligt

definierat och praktiseras utifrån behov och förutsättningar som finns på lokal, regional respektive nationell nivå (Folkhälsomyndigheten, 2022). För att skapa hållbara miljöer där människor trivs och vill verka är det därför viktigt att beakta de erfarenheter, kunskaper och tankar som medborgarna har om området. En svårighet för att ta in de boendes åsikter i ett tidigt skede vid nybyggnation är att man, av naturliga skäl, oftast inte vet vem hyresgästen är.

Ett sätt att låta presumtiva hyresgäster komma till tals i ett tidigt skede är genom samverkan med föreningar som representerar de framtida hyresgästerna. Ett sådant exempel är Hyresgästföreningen. När Hyresgästföreningen frågar sina hyresgäster vad de anser som viktigt för deras boende, hamnar trygghet högt upp på listan. Vad man menar med trygghet skiljer sig dock mycket åt beroende på vem man frågar och hänger samman med att trygghet är en subjektiv upplevelse. Boverkets (2022a) tolkning av trygghet handlar om den känsla som utlöses när vi tolkar vår fysiska miljös utformning och användning i relation till risken att utsättas för exempelvis brott eller skada. Till denna tolkning använder vi sinnesintryck, tidigare erfarenheter och omgivningens beskrivningar av risker. Svårigheten att entydigt definiera vad som menas med trygghet skapar således utmaningar (Berglund-Snodgrass, 2016). Idag är 'social hållbarhet' och 'trygghet' vanligt förekommande begrepp i dagens stadsplanering. Med hänsyn till begreppens vida definition och subjektiva form finns det skäl att fundera kring vems upplevelser av trygghet som stadsplaneringen grundar sig på och vems eller vilkas upplevelser och önskemål som formar framtidens boendemiljöer.

Huvudtemat för denna uppsats är hur olika aktörer ser på social hållbarhet och trygghet samt vilket utrymme dessa frågor ges i praktiken. Studien görs med hjälp av ett pågående boendeprojekt där Hyresgästföreningen är en aktiv aktör och representerar sina medlemmars intressen. Uppsatsens syfte är att undersöka vilket utrymme social hållbarhet med fokus på trygghet ges i planeringen av nya bostäder samt de boendes möjlighet att påverka boendemiljön.

1.2 Syfte

Genom en litteraturstudie och intervjuer undersöker vi hur olika aktörer ser på hållbara boendemiljöer. Syftet är att utforska vilket utrymme social hållbarhet ges i planeringen av nybyggnationer samt vilka möjligheter de boende, genom Hyresgästföreningen, har att påverka processen. Studien görs med ett särskilt fokus på trygghet.

Genom att belysa ett boendeprojekt där Hyresgästföreningen varit en av aktörerna undersöks hur de olika aktörerna ser på hållbara boendemiljöer. Utifrån studien undersöker vi vilka hänsynstaganden som görs utifrån social hållbarhet samt vilket utrymme de framtida boendes perspektiv ges i den inledande processen av projektet.

1.3 Frågeställningar

- Hur definieras hållbara boendemiljöer och socialt hållbara boendemiljöer med fokus på trygghet enligt befintlig forskning?
- Hur ser de olika aktörerna i projektet Kvarteret Orren på hållbara boendemiljöer?
- Hur har man beaktat social hållbarhet i markanvisningsförslaget för projektet enligt de olika aktörerna, och hur väl stämmer dessa insatser/åtgärder med befintlig forskning?
- Vilket utrymme ges de presumtiva boende att påverka de framtida boendemiljöerna i projektet utifrån social hållbarhet och trygghet?

1.4 Hyresgästföreningens problembakgrund

Frågeställningen för denna uppsats har arbetats fram i diskussion med Hyresgästföreningen och Miljöbron med syfte att bidra till utökad kunskap om hållbart boende med fokus på trygghet.

Hyresgästföreningen är en medlemsstyrd organisation med över 500 000 medlemmar och har som mål att skapa “ett tryggt boende där människor och samhälle utvecklas” (Hyresgästföreningen, 2019a). Föreningens medlemmar omfattar personer eller organisationer som intresserar sig för frågor kopplade till hyresrätten och utgörs till största del av hyresgäster. Organisationen består av två delar, en förtroendemannaorganisation och en tjänstemannaorganisation som organiserar sig på lokal, regional och nationell nivå. På samtliga nivåer arbetar förtroendevalda medlemmar parallellt med anställda tjänstemän för att driva olika frågor som berör boende i hyresrätt. Traditionellt förknippas Hyresgästföreningen framför allt vara en stark röst när det gäller lokala hyresfrågor och att förhandla hyror. 2016 fattade förbundet dock beslut om en plan för att föreningen ska vara en “mer närvarande, öppnare och starkare folkrörelse” (Hyresgästföreningen, 2016). Med hjälp av Framtidsprogrammet – Agenda 2022 vill Hyresgästföreningen hitta nya arenor för samtal och bli en betydelsefull samhällsaktör genom att bland annat engagera sig i samhällsutveckling och den fysiska stadsplaneringen. Som en del i detta arbete har Hyresgästföreningen tagit fram en modell för hållbar stadsutveckling, LITA vilket står för Levande, Inkluderande, Trygg och Attraktiv. Genom begreppet LITA ger Hyresgästföreningen sin syn på långsiktig hållbar stadsutveckling vilken utgår ifrån vad de boende tycker är viktigt för att trivas med sitt boende. Modellen LITA presenteras genom fem rapporter, Hållbar, Levande, Inkluderande, Trygg och Attraktiv stadsutveckling. Vi kommer i denna uppsats framför allt beröra de delar som ligger

inom rapporterna ”Trygg stadsplanering, enligt Hyresgästföreningen – LITA” och ”Hållbar stadsutveckling enligt Hyresgästföreningen – LITA”.

1.5 Avgränsningar

I denna uppsats är huvudfokus socialt hållbara boendemiljöer. Begreppet social hållbarhet är ett brett begrepp och som en nödvändig avgränsning har vi ringat in fyra teman som tycks mer återkommande inom litteraturen och som vi ser som mer relevanta utifrån denna studie och given frågeställning med fokus på boendemiljöer. Det är vidare utifrån dessa områden som vi kommer att diskutera och analysera vilket utrymme social hållbarhet givits i projektet enligt de olika aktörerna.

I studien utgår vi från ett specifikt nybyggnadsprojekt, bostadsområdet Orren i Bjuv, där Hyresgästföreningen varit en aktiv aktör med sin modell LITA. Vi har med hänsyn till projektet samt uppsatsens möjligheter fått begränsa studien till de aktörer som varit inblandade i det markanvisningsförlag som också legat till grund för det gällande planförslaget. Kommunens arbete och deltagande har därmed inte inkluderats i denna studie, även om kommunen är aktören med yttersta ansvar för bostadsförsörjningsfrågan och planprocesser.

Då byggnationen av bostadsområdet ännu inte påbörjats och det är okänt vilka som kommer att bo i bostäderna har man i projektet låtit Hyresgästföreningen vara en röst för de presumtiva boende. Med presumtiva boende syftar vi i denna uppsats på de personer vars röst Hyresgästföreningen representerar. Vi kommer i vår diskussion dock problematisera denna begränsning.

Vidare möjliggör ramen för denna uppsats inte att vi följer upp hur väl den fysiska byggda miljön faktiskt möter de olika aspekterna av social hållbarhet och i det vidare perspektivet upplevs tryggt. Vår analys kommer i stället utgå ifrån vilket utrymme social hållbarhet givits i projektet inledande del för att sedan diskutera hur dessa hänsynstaganden och åtgärder på sikt kan främja trygga boendemiljöer i området.

Vi vill också påtala att erfarenheterna från vår studie är begränsade till det enskilda projektet och de förutsättningar som där råder. Våra intervjuer omfattar några få personer och kan därmed inte ses som representativa för hur det ser ut inom och mellan olika aktörer generellt, utan bör ses som ett bidrag till erfarenheter av detta projekt och rekommendationer för vad man kan göra annorlunda framöver.

2 Metod

I följande kapitel kommer vi redogöra för de metoder, tillvägagångssätt och urval som vi gjort. Vi kommer motivera vårt val av kvalitativ studie och redogöra för de förtjänster och begränsningar som valda forskningsmetoder och urval medfört.

2.1 Undersökningsmetoder

Denna studie utgått ifrån kvalitativ forskningsmetodik och har genomförts i två delar där vi inledningsvis gjort en litteraturstudie för att skapa en samlad bild av kunskapsläget kring socialt hållbara boendemiljöer. Vi har i studien valt att ha ett särskilt fokus på trygghet och utifrån detta ringat in fyra teman som tycks mer återkommande i berörd forskning samt diskussionen kring socialt hållbara och trygga boendemiljöer. I studiens andra del har vi genomfört en fallstudie som baserar sig på undersökta dokument samt semistrukturerade intervjuer med berörda parter i det aktuella projektet.

2.2 Litteraturstudie

Metoden som användes är en systematisk litteraturstudie, vars syfte är att beskriva kunskapsläget inom ett eller flera specifika områden relevanta för studien (Bryman, 2020). Användningen av systematiskt synsätt vad gäller litteraturstudier har idag blivit en allt vanligare metod inom samhällsplanering och kan ligga till grund för sammanfattningar av exempelvis evidens rörande vissa praxisområden. Den kritik som framhålls mot litteraturgenomgångar utgår främst ifrån att metoden riskerar att sakna grundlighet och formas av forskarens egna synsätt, vilket delvis kan motverkas genom ett systematiskt tillvägagångssätt.

Utöver syftet att ge en kunskapsöversikt används litteraturstudier i denna studie till att analysera och reflektera över vilka likheter och olikheter som finns mellan befintlig forskningen och de intervjuade aktörers syn på socialt hållbara boendemiljöer. För detta ändamål fungerar metoden väl enligt Forsberg och Wengström (2008) som säger att metoden är anpassade efter systematik, urvalsbeskrivningar, organiserade metoder och ett kritiskt förhållningssätt. Vår systematiska litteraturstudie utgår främst från tidigare forskning inom hållbar stadsplanering med fokus på den byggda miljön. Kunskapsområdet för socialt hållbara boendemiljöer är till viss del begränsad och en stor del av befintlig forskning om trygghet i relation till stadsbyggnad och boendemiljöer fokuserar på brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder där fokus på åtgärder i form av den fysiska och byggda miljön dominerar. Studierna avser primärt urbana miljöer i form av större städer och vi har i denna uppsats valt att fokusera vår litteraturstudie till forskning som primärt belyser bostäder och kringliggande boendemiljöer.

Vår litteraturstudie innefattar publicerat material, både digitalt och tryckt från primära och sekundära publikationer. Materialet är framtaget genom datainsamlingar från Google Scholar och databaser via Chalmers bibliotek och vi har främst använt nyckelorden Socialt hållbara boendemiljöer, Socialt hållbar stadsplanering, Trygga boendemiljöer och Trygg stadsplanering.

Utifrån vår litteraturstudie har vi ringat in fyra områden som tycks vara mer återkommande i diskussionerna kring social hållbarhet och trygghet i relation till boendemiljöer. Dessa områden är 1) Delaktighet och lokal demokrati, 2) Jämlikhet, jämställdhet och social rättvisa, 3) Social samvaro och gemenskap, 4) Hälsa och välbefinnande, och beskrivs djupare i avsnittet för litteraturstudien, kapitel 3.5.

2.3 Fallstudie

Studien som genomfördes i Bjuv grundar sig främst på semistrukturerade intervjuer med inblandade aktörer och dokumentstudier. Studiens ändamål är att skapa en fördjupad bild av hur olika aktörer i projektet ser på social hållbarhet och hur social hållbarhet utifrån valda teman beaktas i den inledande planprocessen.

Vad som kännetecknar en fallstudie är enligt Bryman (2020) att man undersöker ett enda fall, vilket bland annat kan avse en plats, bostadsområde eller samhälle. Med denna metod följer att resultatet rör det valda fallets specifika natur samt den komplexitet som är kopplat dit. Av detta följer också begränsningar, främst att det kan vara svårt att dra generella slutsatser från resultatet.

2.3.1 Urval av projekt och aktörer

Att projektet i Bjuv blev fall för vår studie beror främst på att det är ett projekt där Hyresgästföreningen med stöd av deras modell LITA varit del i ett tidigt skede, redan i framtagningen av markanvisningsförslaget, men också för att projektet kommit så långt i planprocessen att tänkta studie avseende intervjuer och analys av förslag var genomförbart.

I samband med insamling av data utifrån fallstudier är det viktigt att vara medveten om vad som utgör analysobjekt, och där med också vilka urval man behöver ta ställning till (Bryman, 2020). I denna studie är ett av våra främsta syften att undersöka hur social hållbarhet har beaktats i ett projekt där Hyresgästföreningen och deras modell LITA inkluderats i planprocessens tidiga skede. I vårt fall utgör därmed processen kring det markanvisningsförslag och den detaljplan som tagits fram för kvarteret Orren i Bjuv vårt främsta analysobjekt. Platsen i sig utgör inte det huvudsakliga för studie. Däremot har platsen betydelse för projektet och den plan som framtagits, inte minst utifrån de förutsättningar och utmaningar som finns kopplade till platsen och kringliggande områden. En begränsning i materialinsamlingen har också gjorts utifrån det de 4 valda fokusområdena från litteraturstudien.

De aktörer som deltagit i vår studie har valts utifrån att de haft en aktiv och betydande roll i framtagandet av det vinnande markanvisningsförslaget för projektet. Intervjupersonerna omfattar ansvarig arkitekt från Kaminsky arkitektur och representant för fastighetsutvecklarna 3 Hus AB som också är ansvariga byggherrar för projektet. I studien har vi också intervjuat representanter för Hyresgästföreningen, som bjudits in att delta redan i ett tidigt skede av projektet. Från Hyresgästföreningen har vi intervjuat en person. Då personen hade svårt att besvara flera frågor kompletterades intervjun med ett skriftligt underlag från ytterligare två personer inom förbundet. Totalt har vi inhämtat data från två personer från det lokala förbundet, region norra Skåne samt en person från riksförbundet. Hyresgästföreningens representanter omfattar en förtroendevald, en anställd boendeutvecklare samt en utredare inom stadsplanering. Samtliga personer har varit involverade i hela eller delar av projektet med Kvarteret Orren.

2.3.2 Centrala aktörer inom projektet

Arkitekturbyrån Kaminsky Arkitektur är en av de ledande aktörerna inom projektet i Bjuv. De arbetar främst med att forma och utveckla hållbara boendemiljöer, vilket skapas genom att föra visioner till verklighet efter de boendes efterfrågan (Kaminsky Arkitektur, u.d.)

3Hus AB är ett mindre fastighetsbolag med bas i Åstorp, norra Skåne. Företaget ingår i familjeägda BrA Invest-gruppen och är en del i koncernens affärsområde- Bygg och Fastighet. Deras mål är utveckla fastigheter för de boende som är trygga, attraktiva och som förser levande städer. Deras uppgift är också att bidra till en bättre stadsmiljö i området, men även i närområdet (3Hus, u.d.). 3Hus AB bygger för närvarande 47 hyreslägenheter i annat område i Bjuv, och har för avsikt att bygga upp ett lite större bestånd av bostäder på orten.

Hyresgästföreningen bildades i Nynäshamn den 30 december 1915 då missnöjda hyresgäster samlades vid Telegrafverkets bostäder, eftersom den låga standarden bostäderna hade (Hyresgästföreningen, 2019b). Idag verkar Hyresgästföreningen i nio regioner i Sverige och gällande projektet i Bjuv så tillhör de region Norra Skåne (Hyregästföreningen, 2019c). Förtroendevaldas roll i Hyresgästföreningen är att de ska stå som företrädare för de boende vid exempelvis, förhandlingar eller möten med kommun. Deras syfte är också att stödja gemenskapen för de boende som gör att området upplevs tryggt, vilket är i samma spår som deras vision “Ett tryggt boende där människor och samhälle utvecklas” (Hyresgästföreningen, 2019d).

2.3.3 Kvalitativ intervjustudie

Den kvalitativa intervjustudien är en semistrukturerad intervju som fokuserar på uppfattningar, upplevelser och beskrivningar från den enskilde intervjudeltagaren. Studien tillämpas genom en kvalitativ forskningsstrategi och inte en kvantitativ forskning, som är baserad på mätbara data. (Bryman & Bell, 2011) menar att en kvalitativ infallsvinkel är mer inriktad på ord än på siffror som inte tar den naturvetenskapliga modellens väg. Eftersom forskningsfrågan är att utreda hur de teman som nämns mer i kapitel 3.5, är förknippat med projekt/projekten så ansågs den kvalitativa strategin mest lämpad, i motsats till kvantifierade data.

Intervjuerna har hållits med aktörer och nyckelpersoner inom projektet. Deltagarna innefattar representanter för Hyresgästföreningen, bostadsbolag/byggherre 3 Hus AB samt arkitektbyrån Kaminsky arkitektur som ritat förslaget. Uppbyggnaden skedde i form av en semistrukturerad intervju som genomfördes i en mixad form av fysisk- och digital form. Två av Hyresgästföreningens representanter besvarade intervjufrågorna skriftligen via e-mail. Intervjuerna utgick ifrån en strukturell intervjuuppbyggnad (se Appendix) med vinklade följdfrågor beroende på deltagarens svar. Resultatet från intervjuerna återges med avseende på intervjupersonernas yrkestitel/roll i projektet, då vi inte anser att namngivning tillför något ytterligare. Samtliga intervjuade har godkänt citat och publicering genom skriftligt samtycke.

De intervjuer som genomfördes i digital form gjordes via Microsoft Teams, som genom deltagarens godkännande spelades in. Metoden bygger på enligt (Bryman, 2018) att inspelning av intervjuer och transkribering ger ut förutsättningar under en mer fördjupad analys över vad som förmedlas under intervjun. På så sätt kan intervjuaren snappa upp viktiga citat från deltagaren. Denna metod bidrar till bättre grund både för intervjuaren och deltagaren under intervjun, som exempelvis kan tillämpas i en semistrukturerad intervju som kan följas upp med följdfrågor (Bryman, 2018). Målet med intervjufrågorna var att de skulle ha en koppling till de fyra teman som nämns i kapitel 3.5.

2.3.4 Dokumentstudier

Denna studie baseras från intervjuer och offentliga handlingar. De offentliga handlingarna består av situationsplan, detaljplan, Plan- och bygglagen, statistik från SCB och Socialstyrelsen, men även dokumentation från markanvisningsavtal. Syftet med dessa dokument är att skapa en bred grund hur processen i stadsplanering fungerar och om det finns några kopplingar mellan socioekonomisk utsatthet och planförslaget. Planförslaget i Bjuv har bidragit till information från de olika aktörernas synsätt, samt deras visioner med projektet.

3 Litteraturstudie

Syftet med detta kapitel är att ge en teoretisk bakgrund till bostadsförsörjningsfrågan inom samhällsplaneringens område och begreppet hållbarhet, social hållbarhet och trygghet i relation till boendemiljöer. Vi kommer inledningsvis ge en mer generell beskrivning av begreppet "hållbarhet" för att sedan smalna av begreppet till hållbarhet i relation till boendemiljöer och avslutningsvis titta specifikt på social hållbara boendemiljöer i relation till trygghet.

3.1 Bostadsförsörjning

En viktig del av samhällsplaneringen handlar om att planera för bostäder, vilket görs främst på lokal och regional nivå, medan arbetet på nationell nivå främst omfattar beslut om gemensamma mål och lagar (Ström et al., 2017).

En viktig del av samhällsplaneringen på lokal nivå är arbetet med översiktsplaner och detaljplaner där lokalisering av bostäder fastslås. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men i denna ska det finnas planer och program för hur kommunen ska uppnå hållbar utveckling (Boverket, 2021a). Detaljplan är till skillnad från översiktsplanen juridiskt bindande och justerar bebyggelse för ett avgränsat område. Utöver översikts- och detaljplan ska kommunen, enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383), svara för att upprätta aktuella bostadsförsörjningsprogram där riktlinjer för bostadsbyggandet ska framgå. Kommunerna kan till viss del och i det fall de äger mark också påverka bland annat bostadsbyggandets utformning och upplåtelseform genom markanvisning och markanvisningsavtal (Ström et al., 2017). Genom markanvisning upprättas ett avtal mellan en kommun och en byggherre, vilket ger byggherren ensamrätt att under givna förutsättningar förhandla med kommunen om bebyggelse inom ett visst av kommunen ägt markområde (PBL, 1 kap. 4 §).

På regional nivå handlar arbetet med bostadsplanering och försörjning främst om utredning, planer och program av en mer fysisk inriktning innefattande exempelvis kommunöverskridande frågor så som bebyggelsestrukturer, regionala cykelstråk, kollektivtrafik och vattenförsörjning (Boverket, 2020a).

På nationell nivå sker ingen samhällsplanering av landområden, men genom nationella mål och lagar sätts här ramarna för det arbete som utförs på regional och kommunal nivå (Ström et al., 2017). Boverket och Länsstyrelsen är de främsta myndigheterna för rådgivning, vägledning och underlag för övrig bostadsplanering i landet.

Trots att det yttersta ansvaret för planeringen av bostadsbeståndet åligger kommunerna uppgår en stor andel av Sveriges kommuner att det råder bostadsbrist, och särskilt betydande är den avseende hyresrätter (Bokriskommitén, 2014). Framför allt drabbar

detta de unga som ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden samt andra personer utan eller med låga inkomster. Enligt Hans Lind (2016), professor vid Kungliga tekniska högskolan är orsakerna till en svåråtkomlig bostadsmarknad flera, bland annat att nuvarande regleringar och incitamenten för att bygga billiga hyresrätter är få. Lind menar vidare att det många gånger blir nödvändigt för Hyresgästföreningen att acceptera höga hyror på nyproducerade bostäder, detta då det ligger i Hyresgästföreningens intresse att bygga fler hyresrätter samtidigt som det vid nybyggnation saknas befintliga hyresgäster att skydda.

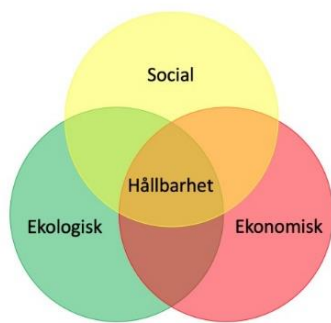
3.2 Hållbara boendemiljöer

Begreppet hållbar utveckling introducerades för omvärlden i och med Brundtland-rapporten, skapad av FN:s världskommission för miljö och utveckling 1987. Enligt denna rapport kan begreppet hållbar utveckling beskrivas som:

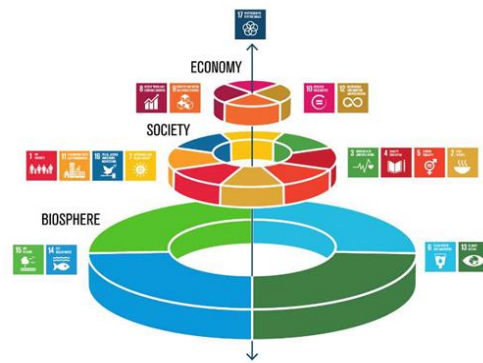
"En utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra framtida generationers förmåga att tillfredsställa sina behov" (WCED, 1987).

Formuleringen att tillfredsställa dagens och kommande generationers behov kan anses vara ett såväl stort som diffust mål. Ingen människa är den andra lik och att "tillfredsställa sina behov" har olika innebörd beroende på vem man frågar. Vad som hamnar i ens fokus är också beroende av vilket perspektiv man använder för att belysa hållbarhetsfrågan (Torpman, 2017). Begreppet är således komplext och saknar en enhetlig tolkning.

I samband med FN:s toppmöte 2015 beslutade världens länder om en gemensam plan, Agenda 2030, för att uppnå hållbar utveckling. Agenda 2030 innefattar 17 mål samt 169 delmål som tillsammans syftar till att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter i världen, lösa klimatkrisen samt främja fred och rättvisa (FN, u.d.). För att kunna uppnå målen behöver hållbarhet beaktas ur flera perspektiv, dvs ekonomiskt, ekologiskt och socialt. Hållbarhet utifrån dessa tre perspektiv kan illustreras genom olika modeller. Två exempel på sådana modeller är "Triple Bottom Line" (figur 1) och "Bröllopstårtan" (figur 2).

Figur 1 "Triple Bottom Line".
(Åhman, 2013)

Figur 2 "Bröllopstårten". (Stockholm
Resilience Centre , 2016)

I den första modellen utgår man från att alla tre perspektiv har samma tyngd och värde och måste beaktas därefter för att man ska kunna uppnå en hållbar utveckling (Kungliga tekniska högskolan [KTH], 2021a). Till skillnad från modeller likt "Triple Bottom Line" utgår "Bröllopstårten" från en hierarkisk modell och ett beroendeförhållande mellan de olika perspektiven där ekologisk hållbarhet har en fundamental vikt och är en absolut förutsättning för att social hållbarhet ska kunna uppnås. På samma sätt förutsätts det att social hållbarhet måste finnas till grund för att ekonomisk hållbarhet ska kunna uppnås.

En viktig aspekt för att kunna möta hållbarhetsutmaningarna är hur vi, nu och i vår framtid, väljer att utforma våra städer och dess bostäder. Detta framgår också av klimatmål 11 som syftar till att säkerställa hållbara städer och samhällen (FN, 2018). För att våra städer och bosättningar ska vara säkra och hållbara i framtiden måste stadsplaneringen exempelvis möjliggöra god materialhantering och återvinning samt säkerställa inkluderande samhällen så att de sociala klyftorna minskar.

I planeringsarbetet av hållbara stads- och boendemiljöer ingår många olika aktörer med spridda intressen och synsätt på begreppet hållbar utveckling (Dempsey et al., 2011). Detta bidrar ytterligare till svårigheten med att hitta en tydlig definition för vad som menas med begreppet "hållbarhet" i relation till boendemiljöer. En definition av hållbara städer går att finna i Bristolavtalet, undertecknat av samtliga EU:s medlemsländer. Enligt detta beskrivs hållbara samhällen som:

"... platser där människor vill leva och bo, nu och i framtiden. De möter dom olika behoven hos nuvarande och framtida invånare, är lyhörda för sin miljö och bidrar till en hög livskvalitet. De är säkra och inkluderande, väl planerade, byggda och drivna samt erbjuder lika möjligheter och god service för alla" (ODPM, 2006 s. 12).

Vikten av hållbart byggande framhålls även i svensk lagstiftning genom Plan- och bygglagen (PBL) 2010:900. Hållbarhet utgör en grundläggande aspekt i lagstiftningen där vikten av god och långsiktigt hållbar livsmiljö framhålls i det inledande och första kapitlet.

Boverket, som är den svenska myndigheten med ansvar för samhällsplanering, byggande och boende ger på sin hemsida exempel på vad hållbart byggande och boendemiljöer omfattar i praktiken (Boverket, 2020b). Beskrivningen har många likheter med den som EU:s medlemsländer ger och framhåller bland annat vikten av att minimera miljöpåverkan, sträva mot cirkulär ekonomi, främja ekosystemtjänster samt god och hälsosam boendemiljö.

3.3 Socialt hållbara boendemiljöer

Enligt Dempsey et al. (2011) så utgör social hållbarhet det perspektiv som kanske är svårast att definiera och det är också det perspektiv som tenderar att få minst utrymme i planering av stads- och boendemiljöer. Under senare år har dock en hel del försök gjorts i såväl forskning som praktiken för att ändra på detta (Boström, 2012). Forskning och arbete med social hållbarhet har vidare visat sig kopplat till en rad utmaningar, inte minst på grund av begreppets flexibilitet och föränderliga natur. Enligt Boverket (2010a) har den svenska forskningen om social hållbarhet i allmänhet stora kunskapsluckor och någon exakt definition av begreppet är inte möjligt då det kan beskrivas på många olika sätt och uppnås på lika många. Ofta ses begreppet som mer subjektivt och mjukare än ekologisk och ekonomisk hållbarhet och tillgången på evidensbaserade metoder för att mäta social hållbarhet är högst begränsad (Magnusson, 2015).

Enligt Folkhälsomyndigheten (2022) är ett socialt hållbart samhälle jämställt och jämlikt samt möjliggör för människor att leva ett gott liv med god hälsa. I deras vidare beskrivning av social hållbarhet framhålls termerna tillit, förtroende och delaktighet.

KTH (2021b) beskriver social hållbarhet som något som utgår ifrån individens fysiska och psykiska behov samt egna drömmar och välbefinnande, rättvisa, rättigheter och makt är viktiga dimensioner.

Ett återkommande sätt att beskriva social hållbarhet är att dela upp begreppet i två dimensioner där den ena ringar in bevarandet av social hållbarhet och den andra försöker förklara utvecklingen för att uppnå social hållbarhet (Vallance et al., 2011). Enligt Boström (2012) innefattar social hållbarhet en rad förbättringar av levnadsvillkor respektive riktning/styrning för utvecklingsprocessen. Utifrån en rad studier har han identifierat olika aspekter som han delar upp i en innehållsmässig- och en processuell dimension. Exempel på innehållsmässiga dimensioner att uppnå för social hållbarhet är basala behov så som mat, bostad och inkomst, mänskliga rättigheter och

generationsöverskridande rättvisa avseende kön, klass och etnicitet, tillgång till social infrastruktur, sysselsättning och möjlighet till utbildning/självutveckling, social- och miljömässig säkerhet, känsla av gemenskap, möjlighet till socialt deltagande, inkludering och interaktion samt kulturell diversitet. Exempel på processuella aspekter av social hållbarhet inom stadsplanering är tillgång till information om risker och hållbarhetsprojekt, deltagande i utformning av frågor, omfattning och rättsliga ämnen, deltagande i beslutsfattande i olika skeden, proaktiv intressekommunikation och konsultation, möjlighet till empowerment i processen samt social uppföljning, styrning och ledning av policyn, planering och standardiseringsprocessen.

På liknande sätt som Boström konstaterar Dempsey et al. (2011) att relaterade termer till social hållbarhet kan delas upp i "icke-fysiska faktorer" och "främst fysiska faktorer". Utifrån forskningsöversikten konstaterar Dempsey et al. (2011) att social hållbarhet oftast beskrivs i form av positiva eller negativa sociala termer eller aktiviteter. I vissa fall beskrivs faktorerna som sociala aspekter av hållbar utveckling och av andra som definitioner av hållbara samhällen. Exempel på icke-fysiska faktorer är utbildning, välmående och hälsa, kulturella traditioner, deltagande och lokal demokrati, socialt kapital, inkludering och sammanhållning, social interaktion och nätverk, sysselsättning samt rättvis fördelning av inkomster. Många av begreppen är nära relaterade och sammanlänkade. Fysiska faktorer av social hållbarhet enligt Dempsey et al. (2011) anständigt boende, lokal trivsel och miljömässiga kvalitéer, attraktiv offentlig sfär och hållbar stadsdesign, tillgänglighet och promenad/fotgängarvänligt områden, urbanitet och grannskap.

Trots att social hållbarhet är ett vitt begrepp och svårt att definiera så har användningen av det inom stadsplaneringen förtjänster, inte minst utifrån dess politiska relevans och möjlighet att belysa viktiga samhällsfrågor så som social rättvisa (Bramley & Power, 2009). En annan fördel med begreppets flexibla karaktär är att det möjliggör för många olika aktörer att förenas och skapa samsyn över gränser (Ström et al., 2017).

Social hållbarhet utgör också ett fundament i den svenska Plan och bygglagen (PBL). Av första kapitlets första paragraf framgår det att lagstiftningen bland annat har till syfte att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden för människor, såväl nu levande som kommande generationer. Sociala aspekter berörs i flera efterföljande kapitel. Bland annat ska planläggning enligt BPL ta hänsyn till natur- och kulturvärden samt främja en socialt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper (2 kap 3 §). Planläggning ska också säkerställa att individers behov av bland annat lek, motion och samhälls- och kommersiell service tillgodoses (2 kap 7 §). Lagstiftningen ger också kommunerna möjlighet att genom detaljplan påverka bostadsbeståndets storlek och variation. (4kap 11 §).

I Boverkets kunskapsöversikt *Socialt hållbar stadsutveckling* (Boverket, 2010a) har de ringat in 5 återkommande teman som tycks vara av vikt för att främja socialt hållbar stadsutveckling: helhetssyn, variation, samband, identitet, inflytande och samverkan.

Boverket (2020b) framhåller vidare att socialt hållbart byggande bland annat omfattar tillgänglighet och bostadsutformning, grönska och ekosystemtjänster samt god och säker livsmiljö.

3.4 Trygghet i relation till boendemiljöer

Trygghet utgör idag en aspekt som i någon form beaktas i så gott som samtliga svenska kommuners arbeten och större nationella/regionala utvecklingsprojekt (Berglund-Snodgrass, 2016). Många kommuner har trygghet som ett mål och inte sällan används begreppet som ett ledord för att uppnå den goda staden. Bjuvs kommun skriver i sin visionsplan bland annat:

“Varierande boendemiljöer som passar olika skeenden i livet gör det lätt att flytta till, inom och tillbaka till kommunen. Centrala områden byggs tätare och högre med mellanrum där människor vill vara. I Bjuv finns puls i tryggheten” (Bjuvs kommun, 2020).

Trygghet utgör också en viktig aspekt för dagens bostadsbolag i syfte att nå social hållbarhet och nöjda hyresgäster (Sveriges allmännyttas, u.d.). För att lyckas med trygghetsskapande arbete är det viktigt att lyfta in frågan om trygghet i ett tidigt stadium av planeringen och projekteringen vilket kräver grundläggande medvetenhet och kunskap hos alla inblandande aktörer (Listerborn, 2000).

Trygghet är, likt social hållbarhet, ett vitt begrepp. En i litteraturen återkommande definition av trygghet är att det handlar om individs upplevelsen av sin eller andras säkerhet (Sveriges allmännyttas, u.d., Tryggare Sverige, u.d.). Det finns således en skillnad mellan trygghet och säkerhet på så vis att trygghet utgår ifrån upplevelsen medan säkerhet avser en faktiskt eller statistisk risk att utsättas för brott eller skada. Av denna definition följer att trygghet är subjektivt och är därmed olika beroende av vems perspektiv man utgår ifrån. Otrygghet kan på generell nivå ändå kopplas samman med vissa platser och sociala situationer (Boverket, 2010b).

3.4.1 Stadsbyggnadsperspektiv på trygghet

Intresset för trygghetsfrågor ur ett bebyggelseperspektiv har under de senare åren ökat. Carina Listerborn (2002) skriver i sin avhandling *Trygg Stad* att detta syns inte minst genom omfattningen av brottsförebyggande projekt och lyfter bland annat fram Jane Jacobs och Oscar Newmans idéer som viktiga stadsbyggnadsperspektiv på trygghet. Andra perspektiv som, likt Newman och Jacobs, belyser vikten av mikrorum och deras förhållande till helheten är Alice Colemans studie av stadsrummets utformning och dess betydelse för att minska vandalisera och brott samt Bill Hilliers analys av rumslig struktur (Ceccato, 2016).

När Jane Jacobs i början av 1960-talet presenterade sina idéer om den goda staden var det delvis genom nya stadsplanerings principer där hon framhöll mångfald, variationen och främlingarna som viktiga komponenter för det som skapar en storstad (Listerborn, 2002). Jacobs idé utgick från antagandet att ett fungerande stadsliv behöver närvaro av människor, tillräckligt hög befolkningstäthet, korta kvarter och många gator samt god kondition och varierad ålder på byggnationen. Ett grundläggande antagande i Jacobs idé är att människor i sin natur dras till platser där andra människor finns, och i denna kontext upprätthålls trygghet i en hållbar stadsmiljö av att främlingar övervakar varandra. För att uppnå en trygg gatumiljö krävs enligt Jacobs en tydlig gränsdragning mellan offentlig och privatsfär, överskådlighet över gaturummet från kringliggande byggnation och ett frekvent och aktivt gatuliv. Jacobs syn på ett fungerande stadsliv har idag många år på nacken, men hennes idéer har under senare tid trots detta fått renässans i debatten om den levande staden, vilket Listerborn (2002) menar kan hänga samman med upplösningen av den traditionella staden med allt fler köpcentrum i stadens utkanter.

En annan person vars teori kom att få en stor påverkan på CPTED (Crime Prevention through Environmental Design) som utvecklades intensivt under perioden mellan 1960- och 1980-talet var arkitekten Oscar Newman (Ceccato, 2016). Newmans tankar kring brottsförebyggande stadsplanering och teori om ”försvarbart rum” bygger på idéen om att dela upp grannskapet i mindre enheter, så kallade territorier, och genom denna struktur skapa områden som går att överblicka, påverka och försvara (Listerborn, 2002). Enligt Newman kan kriminalitet kopplas till bebyggelsens fysiska form och det är därför viktigt att beakta byggnadens och dess fönsters placering och utformning för att skapa naturlig övervakning av miljön och gatulivet utanför byggnaden. I Newmans teori utgör de fyra rumsliga kategorierna, privat, halvprivat, halvoffentligt och offentligt rum en central roll där ansvarsfördelningen ökar om ett område är mer privat. Newmans tankar vidareutvecklades senare av Alice Coleman (1985) som genom sin studie och boken *Utopia on Trial* visade på kopplingen mellan utformningen av byggnader och social misär, skadegörelse och brott.

Gemensamt för Jacobs, Newman och Coleman är att de påtalar vikten av någon form av övervakning och kontroll, medveten eller omedveten (Ceccato, 2016). Medan Jacobs framhöll betydelsen av stadsdelens utformning pekade i stället Newman och Coleman på vikten av byggnaders och mikromiljöernas karaktär. En kritisk röst mot framför allt Newman och Colemans tankar om trygghet genom avskärmning av områden är Bill Hillier som genom sin teori för analys av rumsliga strukturer framhåller att brott förebyggs bäst genom att skapa ökade genomströmningar i ett område. Hillier lyfter fram det övergripande systemets påverkan på de lokala miljöerna och att kopplingarna mellan stadens rum har påverkan på människor rörelse i staden. Genom termen ”space syntax” beskriver Hillier hur relation och kopplingen mellan olika rum utgör en viktig del för helheten, på så vis att det i en stad är helheten som skapar de ensliga platserna (Listerborn, 2000).

År 2001 publicerade Dean Brennan och Al Zelinka sin bok *SafeScape* i vilken de lägger fram en ny-urban position (Ceccato, 2016). Ny-urbanism är en förening av de många konkurrerande stadsbyggnadskulturerna som växte fram under 1900-talet och förespråkar kompakta statsformer som förenar användning och funktion (Talen, 2016). Statsformen ska vara promenadvänlig med god tillgång till kollektivtrafik och främja hållbara livsmönster genom ekonomisk och social mångfald och diversifierad markanvändning. Stadens offentliga miljöer ska ha en hög kvalitet och möjliggöra för människor att mötas och interagera, Även rättvis tillgång till varor, tjänster och service framhålls som viktigt. De ny-urbana teorierna påtalar också vikten av att ge medborgarna möjlighet att komma till tals och påverka. Ny-urbanistiska tankar tillämpas idag ofta inom förtätning- och innerstadsområden, men även vid urbanisering av småstäder och förorter till större städer.

Utvecklingen av CPTED-teorierna har genom åren gått från att förespråka övervakning och kontroll genom fysisk utformning till dagens utvidgade syn på trygga och balanserade grannskapsområden inkluderande miljömässig hållbarhet i form av grön energi och tekniska lösningar som bl.a ska bidra till ökad säkerhet (Ceccato, 2016). På så vis har ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet idag blivit en del av principerna. CPTED-principerna brukar idag sammanfattas i 6 aspekter som anses som viktiga för att förstå sambandet mellan den byggda miljön och trygghetsförhållandet inom bostadsområdet, 1) Territoriet, 2) Tillträdeskontroll, 3) Övervakning 4) Försvårande av brottsgenomförande, 5) Image och 6) Aktivitetsstöd.

Nyttograden av dessa principer har dock kommit att ifrågasättas. Kritiken som framhålls mot Jane Jacobs och övrig forsknings antagandet kring att människors fysiska närvaro och aktivitet skapar trygghet och har en brottsförebyggande inverkan avser främst att antagandet grundar sig på en övertro kring människors benägenhet att ingripa vid hotfulla incidenter (Listerborn, 2002). En annan kritik är att de brottsförebyggande åtgärderna många gånger inte alls minskar antalet brott, utan enbart framkallar att dessa brott förflyttas till annan plats, tid eller mål (Ceccato, 2016). Även inom urbansociologin har kritik framförts, vilken menar att befintliga trygghetsskapande projekt och åtgärder kan få motsatta och negativa konsekvenser i form av social exkludering av vissa grupper (Listerborn, 2002). Arbetet med trygg stadsplanering riskerar exempelvis att ställa sårbarhet mot skydd och kontroll, vilket riskerar att förstärka befintliga könsroller till kvinnors nackdel (Wilson, 1992). Andra exempel på social exkludering är gated communities och gentrifiering där en ökad privatisering får till följd att stora delar av staden direkt eller indirekt tillskrivs enskilda grupper (Listerborn, 2002). Andersson (2005) skriver att de primära orsakerna till individers känslor av otrygghet till största del inte går att finna i den byggda miljön utan grundar sig på problematiska samhällsstrukturer. Problemen behöver därför angripas från flera perspektiv och är därmed också svåra att enbart bygga bort.

3.4.2 Trygghet genom den byggda miljön

När det gäller säkra, trygga och hållbara stadsmiljöer så finns det enligt Ceccato et al. (2019) några aspekter i den byggda miljön som oftare än andra ses som nyckelfaktorer. Dessa är blandad bebyggelse, variation av användning, användare och byggnadernas utformning samt promenadvänliga miljöer till grundläggande funktioner så som arbete, skola, service och fritidsaktiviteter/rekreation.

En stor del av stadsplaneringen vid nybyggnationer handlar om att skapa sammanhängande samhällen, inom det nya området eller hur det nya området kopplas samman till befintlig byggnation (Boverket, 2010b). För att kunna uppnå detta finns ofta en rad barriärer som man behöver ta hänsyn till så som större trafikleder, spårvägar eller vattendrag och där broar eller tunnlar utgör viktiga delar av lösningen. Denna typ av byggnation och platser är inte sällan platser som människor upplever som otrygga, vilket behöver beaktas vid utformningen av dessa passager. För att främja trygghet genom plan- och byggnadsutformning är det vidare viktigt att reflektera över hur man placerar entréer i relation till bland annat torg, parkering- och busshållplatser, avlämning- och upphämningsområden. Just busshållplatser och parkeringshus är platser som i undersökningar visat sig vara platser som ofta upplevs som otrygga. Andra platser som enligt studier visat sig kunna utgöra grund för otrygga miljöer är enligt Ceccato et al. (2019) nedkörda eller öde byggnader och obebyggda tomter.

Polismyndigheten i Stockholms Län har tillsammans med forskare på KTH och Chalmers upprättat en handbok, Bo Tryggt 05, för brottsförebyggande och trygghetsskapande i bostäder och bostadsområden, (Polismyndigheten, 2005). I denna framhålls att arbetet med att hitta relevanta åtgärder i varje enskilt projekt utgör en process där flera aktörer måste jobba tillsammans. Sådana processer handlar bland annat om att skapa en kunskapsbild som bygger på den föreliggande verkligheten, att skapa förutsättningar för alla berörda parter att vara delaktiga, att prioritera gemensam trygghet före enskild och skapa en tillgänglig stadsmiljö för alla, inte minst för gångtrafik. Detta kan bland annat göras genom trygghetsvandringar i området. Andra åtgärder som kan främja trygghet vid planering av ett bostadsområde är att gestalta förebyggande, plan- och byggnadsutformning, belysning- och förvaltningsplanering samt redovisning och kontinuerlig uppföljning av projektet.

3.5 Fyra fokusområden

Utifrån en översikt av relevant forskning på området har vi ringat in fyra teman som tycks mer återkommande i diskussionen om hur man utformar boendemiljöer för att främja social hållbarhet. Vi kommer i den fortsatta studien kring trygghet i relation till boendemiljöer främst fokusera på dessa områden.

3.5.1 Delaktighet och lokal demokrati

För att uppnå social hållbarhet är människors möjlighet att vara delaktiga och kunna påverka den miljö de lever en grundförutsättning. En viktig fråga för stadsplaneringen kopplad till delaktighet och demokrati är vilka förutsättningar det lokala stadslivet får genom den byggda miljön (Harvey, 2008). Flera studier har visat att invånarnas möjlighet till delaktighet och inflytande påverkas av den fysiska stadsbyggnaden (Ström et al., 2017). För att skapa hållbara boendemiljöer är det därför viktigt att ta hänsyn till demokratiska perspektiv och möjliggöra delaktighet i den byggda miljöns planering, utveckling och förvaltning (Malmö Stad, 2019). Genom tidig delaktighet av exempelvis hyresgäster eller andra berörda parter möjliggörs integrering av lokala kunskaper och perspektiv.

En viktig förutsättning för socialt engagemang är en jämn fördelning av resurser inom staden och dess olika områden, vilket kräver samverkan mellan många olika parter (Ström et al., 2017). Genom samverkan kan man få en rikare bild och skapa bostadsområden utifrån rådande behov som på ett naturligt sätt hänger samman med den övriga staden. Ofta framhålls vikten och fördelarna av ett tvärsektionellt arbetssätt, där flera perspektiv och kunskaper lyfts in i beslutsprocesserna. På liknande sätt har man sett vinster av samverkan mellan kommun, byggherre och det lokala föreningslivet på bostadsplaneringen (Boverket, 2010a).

För att skapa demokratiska samhällen krävs det alla människor ges möjlighet att delta. Att kunna vistas i det offentliga rummet utgör enligt Boverket (2022b) en mänsklig rättighet. Flera studier har dock visat att det finns människor i vårt samhälle vars rörelsefrihet och deltagande i samhället begränsas av en känsla av otrygghet (Berglund-Snodgrass, 2016). Att skapa förutsättningar för individer att känna sig trygga är därför en viktig fråga, inte minst utifrån en demokratisk synvinkel (Listerborn, 2002). Som vi tidigare nämnt är trygghet subjektiv, och för att veta hur människor upplever en plats är det därför viktigt att ge utrymme för de erfarenheter som finns kopplat till platsen. Enligt plan och bygglagen, PBL finns en formell skyldighet att samråda med medborgare i samband med översiktlig fysisk planering av staden. Enligt Boverket (2021b) utgör samråd en del av dialogen med medborgarna, men den första dialogen bör dock ske långt tidigare än så. Genom att påbörja medborgardialoger redan innan den formella planprocessen påbörjats kan man undvika missförstånd och har visat sig kunna medföra stora vinster i den resterande processen.

Tabell 1 Process och åtgärder som kan främja delaktighet och lokal demokrati.

Valt fokusområde	Process	Exempel på åtgärder
Delaktighet & lokal demokrati	• Tvärsektionell samverkan • Höra medborgare åsikt genom hela processen	• Medborgardialog • Samverkan med föreningar • Tidig samverkan i stadsplaneringen

3.5.2 Jämlikhet, jämställdhet och social rättvisa

Ett sätt att belysa social rättvisa i relation till boendemiljö gäller bostadsbehov och bostadsbrist. Hemlöshet är ett strukturellt problem i samhället vars främst orsak går att finna i bristen på billiga hyresrätter (Ström et al., 2017). Bostädernas hyresnivåer och de inkomstkrav som många gånger ställs på hyresgäster påverkar i sin tur vem som får möjlighet att bo. Social rättvisa handlar i ett bredare spektrum således om social men också rumslig inkludering.

Enligt Dempsey et al. (2011) så påverkas tillgängligheten för en viss plats av dess byggda miljö och struktur. Tillgången till offentlig service och möjligheten att gå, cykla och åka kollektiv är exempel på sådant som kan påverka graden av tillgänglighet. På så vis kan social jämlikhet mätas. Jan Gehl (2011) skriver att det är nödvändigt att utgå från människors mest fundamentala behov, så som att gå, sitta, se och höra för att säkerställa en god offentlig miljö tillgänglig för olika människor. Detta är viktigt inte minst då de utgör grunden för många andra aktiviteter. Även ljus och belysning är ett viktigt verktyg för att skapa trygga, jämställda och tillgängliga miljöer (Göteborg Stad, u.d.).

Ett annat perspektiv på social rättvisa och jämlikhet avseende boendemiljö är boendeintegration där "blandstaden" ofta lyfts in som en åtgärd med positiva effekter. (Colantonio & Dixon, 2010). Blandning av funktioner och varierade boendeformer har genom flera studier visat sig viktig för den levande och trygga staden (Ström et al., 2017). För att områden med stora sociodemografiska spridningar ska bli integrerade krävs det att människorna som bor där möts och integrerar med varandra (Colantonio & Dixon, 2010). Ett sätt att möjliggöra social integration och deltagande i samhälleliga processer är genom sociala mötesplatser.

En viktig förutsättning för att kunna skapa trygga boendemiljöer är kunskap om hur kön samt andra faktorer påverkar upplevelsen av trygghet. En ökad andel av den svenska forskning och litteratur som finns kring trygghet i relation till stadsbyggnad har under de senare åren utgått ifrån ett feministiskt eller jämställdhetsperspektiv. Detta är viktiga perspektiv då det finns stora skillnader mellan människor och grupper i vad som upplevs som en trygg stad eller plats, inte minst mellan kvinnor och män (Listerborn, 2002). Andra faktorer som i samverkan med kön påverkar upplevelsen av trygghet är ålder, etnicitet, funktionsförmåga, utbildning och ekonomi (Boverket, 2010c)

Kvinnor uttrycker en större rädsla och oro för att utsättas för våldsbrott än män, trots att män statistiskt sätt löper en betydande högre risk för att utsättas för brott. Hur vi ser på platser och miljöer utifrån trygghet påverkar hur vi använder staden där vi vistas eller bor i. Det finns på en generell nivå till exempel stora skillnader i rörelsemönstret för kvinnor och män men också mellan socioekonomiska grupper (Andersson, 2005).

Ett sätt att skapa fler säkra stadsmiljöer är därför att inkludera jämställdhet i planeringen. Exempelvis tenderar män att vara mer bilburna medan kvinnor och barn i större utsträckning reser med kollektiva färdmedel. En stad tillgänglig för alla kräver således att de som arbetar med stadsplanering är medvetna om den komplexitet som finns kring användningen av begreppet 'trygghet' kopplat till stadsmiljön och har kunskap kring hur beslut påverkar sociala grupper olika (Boverket, 2010b). Det är också viktigt att vara medveten om att den kunskap som finns kring trygghet till sin natur inte är neutral, utan utgår ifrån en rad antaganden kring bland annat vad som är önskade livsmönster och beteenden (Berglund-Snodgrass, 2016). Mot denna bakgrund, där antagandet att upplevelser av trygghet är högst individuella och kunskapen inte utan värderingar, så är användningen av trygghet som begrepp i den fysiska stadsplaneringen kopplat till flera svårigheter, inte minst då åtgärder kan riskera att ge motsatta effekter och förstärka befintliga normer.

Tabell 2 Process och åtgärder som kan främja jämlikhet, jämställdhet & lokal rättvisa.

Valt fokusområde	Process	Exempel på åtgärder
Jämlikhet, jämställdhet & lokal rättvisa	• Social inkludering • Rumslig inkludering- Integration • Skapa trygga boendemiljö för alla. • Trygga kollektiva färdmedel.	• Varierat bostadsbestånd • Blandstaden • Tillgängliga boendemiljöer • Sociala mötesplatser • Blandad upplåtelseform. • Kollektiv kommunikation (främjar trygghet)

3.5.3 Social samvaro och gemenskap

Förutsättningarna för att delta i sociala möten underlättas om de boende har nära till jobb, fritidsaktiviteter, kultur och offentlig service (Ström et al., 2017). En annan faktor som också kan stärka individers interaktion och deltagande i sociala aktiviteter individens känsla av trygghet (Dempsey et al., 2011).

Effekter av grannskap är enligt forskningen inte entydig och av flera skäl också svåra att tolka (Andersson et al., 2009). Data från svenska studier kring grannskapseffekter på inkomstutvecklingen tyder dock på att sammansättningen av inkomstgrupper har större påverkan på män än kvinnor samt är större för personer över 30 år. Sammansättningen av inkomstgrupper tycks även ha en större påverkan än exempelvis etnisk och utbildningsmässig sammansättning. Vidare tycks möjligheten att komma i sysselsättning försvåras om många i det närmsta grannskapsområdet också är arbetslösa.

Våra städer och boendemiljöer planeras och utformas efter det sociala liv och aktivitet som det är avsett för (Polismyndigheten, 2005). Stadsplanering och byggnader är

således sociala konstruktioner och dess utformning får också påverkan på det sociala livet och hur vi upplever det.

Jacobs idé om specifika kvalitéer för en trygg gatumiljö ligger på många sätt i linje med mycket av den befintliga nationella och internationella forskningen kring trygga stadsmiljöer. Forskningen har bland annat pekat på att en trygg plats kännetecknas av att den möjliggör god sikt över platsen, men också bjuder in till social samvaro (Boverket, 2010b). En viktig del för att uppnå detta är hur man planerar byggnader i relation till varandra. Områden eller platser med en högre aktivitet och större flöde av människor kan ofta, men inte nödvändigtvis, bidra till en ökad känsla av trygghet. Detta kan uppnås genom att skapa en diversitet i den fysiska miljön som möjliggöra ett brett deltagande i sociala och fysiska aktiviteter spritt över dagen, exempelvis genom att planera så att anläggningar ligger nära annan bebyggelse.

Tabell 3 Process och åtgärder som kan främja social samvaro och gemenskap.

Valt fokusområde	Process	Exempel på åtgärder
Social samvaro & gemenskap	• Integration -rumslig struktur • Sociala mötesplatser • Social tillhörighet. • Byggnaders placering i relation med varandra.	• Sociala aktiviteter • Deltagande lokala aktiviteter.

3.5.4 Hälsa och välbefinnande

Studier har visat att människors hälsa påverkas av deras boendemiljö (Dujan et al., 2013). Hur ett bostadsområde är byggt och utformat har visat sig kunna påverka de boendes hälsa och om människor inte mår bra får det påverkan på deras vardag. Socialt hållbara boendeområden ska främja god hälsa, vilket kan göras genom tillgång och närhet till grönområden, uppmuntra fysisk aktivitet och erbjuda förutsättning för sociala mötesplatser som vidare kan främja integration. Ceccato et al. (2019) skriver att trygghet utgör en folkhälsofråga och att deras kunskapsöversikt av internationell och svensk forskning bland annat visar på samband mellan tillgång till offentlig natur i grannskapet och positiva effekter på människors psykiska hälsa, vilket i förlängningen kan leda till minskad brottslighet och otrygghet.

Promenadvänliga miljöer ses ofta som ett sätt att främja hälsosamma beteenden, men det har enligt studier också visat sig kunna bidra till det som Jane Jacobs beskrev som ”ögon på gatorna” (överskådlighet) och upplevelsen av trygghet (ibid.). Detta förutsätter dock att gångstråken används vilket kräver att kvaliteter som stimulerar fotgängare att nyttja dessa. Faktorer som kan påverka promenadvänligheten är mörker och om platsen upplevs som ödslig eller nedgången.

Tabell 4 Process och åtgärder som kan hälsa och välbefinnande.

Valda fokusområden	Process	Exempel på åtgärder
Hälsa & välbefinnande	- Närhet till grönområde - Uppmuntra fysisk och social aktivitet - Integrera social- och ekologisk hållbarhet. ”Öga på gatorna” / överskådlighet	- Främja blågröna stråk - Sociala mötesplatser - Promenadvänliga stråk, upplysta gator i bostadsområdet, inget buskage som skymmer. - Belysning i närområdet. - Underhåll av miljö/byggnader

4 Fallstudie

Vi kommer i detta kapitel inleda med en redogörelse kring Hyresgästföreningens syn på hållbara och trygga boendemiljöer enligt modell LITA. Vidare följer en beskrivning av projektet med kvarteret Orren och inblandade aktörer, dess geografiska placering, samt förutsättningar och utmaningar för Bjuvs kommun. Som avslutning presenteras de inblandade aktörernas syn på hur social hållbarhet har beaktats i projektet samt projektets utmaningar.

4.1 Hållbara boendemiljöer enligt Hyresgästföreningen

Genom modellen LITA ger Hyresgästföreningen sin syn på vad en hållbar stadsutveckling innebär. Hyresgästföreningens LITA-modell grundar sig på antagandet att hållbar utveckling innefattar socialt, ekologisk och ekonomisk hållbarhet, samt det fjärde perspektivet kulturell hållbarhet (Hyresgästföreningen, 2019e). En förutsättning för att uppnå hållbara stads- och boendeyråer är att staden utvecklas och förtätas i dess goda lägen, det vill säga områden med tillgång till befintlig kollektivtrafik, service samt goda cykel- och gångvägar för att underlätta resande utan bil. Hållbart boende avser inte enbart den enskilda bostaden utan även ”livet mellan husen” där en rad sociala faktorer måste beaktas, så som trivsel, gemensamhetsytor, grönska och blått, hälsa och trygghet. Vidare är det viktigt att bygga blandat, med attraktiva och tillgängliga boendena till rimliga hyror och kostnader.

För att uppnå social hållbarhet betonar Hyresgästföreningen i rapporten vikten av de sociala frågorna lyfts fram i arbetet med den kommunövergripande översiktsplanen, vilket kan omfatta att man i förslaget synliggör grönskastrukturer, blåttplaner och bostadsförsörjningsprogram. Viktigt är enligt rapporten också att andra aktörer såsom Hyresgästföreningen, myndigheter och regering/riksdag står bakom de sociala frågorna. Hyresgästföreningen menar att produktionskostnaderna för hyresrätter idag är för höga och att detta leder till höga hyresnivåer. För att förändra detta krävs det från nationellt håll därför flera incitament och bättre ekonomiska villkor, bland annat att ROT-avdraget också gäller för hyresrätter samt skatt och moms för hyresrätter.

Det ekonomiska perspektivet och ekonomisk lönsamhet har en stor påverkan på fastighetsutvecklarens vilja att exploatera mark. Enligt Hyresgästföreningen tar byggherren ofta i beaktning om investeringen kommer att bli lönsam, och boende och upplåtelseformer styrs därav, vilket i slutändan ofta missgynnar hyresrätter. Hyresvärdar har möjlighet till investeringsstöd, vars ändamål är att minska kostnaderna på hyresbostäder. En positiv följd av detta stöd är enligt Hyresgästföreningen att intresset att bygga fler hyresrätter ökar. Enligt Boverket (2022c) har riksdagen dock beslutat att detta stöd ska avvecklas. Hyresgästföreningen (2019e) menar vidare att den skattemässiga obalansen mellan upplåtelseformerna behöver slopas för att få en långsiktig balans där valfrihet och likvärdiga villkor råder.

I rapporten "Hållbar stadsutveckling, enligt Hyresgästföreningen - LITA så framhålls också vikten av att sträva efter ekologisk hållbarhet, vilket ger oss människor god hälsa och välbefinnande samt ger den biologiska mångfalden en positiv effekt. Ett sätt att skapa hållbara boendemiljöer är enligt Hyresgästföreningen genom inslag av grön och blåtor i närområden, vilket möjliggör för människor att umgås och träffas i den fysiska miljön, bibehåller ett rikt växt- och djurliv och genom blåtor hantera dagvatten. Vidare menar rapporten att målet att främja ett rikt växt- och djurliv omfattar en rad utmaningar, bland annat då det ska möta det allmänna intresset och behovet av tillgång till vatten, såsom riksintressen och strandskydd. Ytor närmast vatten bör enligt Hyresgästföreningen således värderas som allemansrättsligt tillgängliga, innehållande promenadstråk med ytor för rekreation och sociala möten (Hyresgästföreningen, 2019e).

För att uppnå de processer som krävs under respektive dimension på lokal och nationell nivå, föreslås åtgärder i tabell 5 och 6 hur man kan implementera och förebygga dessa processer.

Tabell 5 Åtgärder på lokal nivå enligt Hyresgästföreningen för att skapa hållbara boendemiljöer. (Hyresgästföreningen, 2019e)

Valda fokusområden på lokal nivå	Process	Åtgärder
Social hållbarhet	• Trygga och trivsamma boendemiljöer • Nytt av sin bostadsförsörjning • Upplåtelseform • Nyproduktion till rimlig kostnad • Attraktiv boendeform vid ombyggnation • Markanvisningsavtal gällande höga hyror	• Tidig medborgardialog och trygghetsvandringar • Krav från kommuner • Statliga subventioner för ny- och ombyggnation, men även ROT-avdrag för hyresrätt. • Investeringsstöd för hyresvärdar (ska avvecklas) • Inkludera hyresgästerna till medborgardialog vid ombyggnation • Kommunernas ställningstagande kring höga hyror
Ekonomisk hållbarhet	• Nytt av sin bostadsförsörjning • Upplåtelseform • Nyproduktion till rimlig kostnad • Markanvisningsavtal gällande höga hyror	• Krav från kommuner • Statliga subventioner för ny- och ombyggnation, men även ROT-avdrag för hyresrätt. • Investeringsstöd för hyresvärdar (ska avvecklas) • Kommunernas ställningstagande kring höga hyror
Ekologisk hållbarhet	• Främja växt- och djurliv, samt trivsel	• Skapa blå- och grönytor

Tabell 6 Åtgärder på nationell nivå enligt Hyresgästföreningen för att skapa hållbara boendemiljöer. (Hyresgästföreningen, 2019e)

Valda fokusområden på nationell nivå	Process	Åtgärder
Social hållbarhet	- Blandad upplåtelseform - Markanvisningsavtal gällande höga hyror	Statliga subventioner för ny- och ombyggnation, men även ROT-avdrag för hyresrätt. Kommunernas ställningstagande kring höga hyror
Ekonomisk hållbarhet	- Blandad upplåtelseform - Markanvisningsavtal gällande höga hyror	- Statliga subventioner för ny- och ombyggnation, men även ROT-avdrag för hyresrätt. - Kommunernas ställningstagande kring höga hyror
Ekologisk hållbarhet	-	-

4.2 Trygg stadsplanering, enligt LITA

Även Hyresgästföreningen utgår från sitt arbete med modellen LITA ifrån att trygghet är subjektiv upplevelse. Enligt rapporten Trygg stadsplanering enligt Hyresgästföreningen – LITA har upplevd trygghet dock en stark koppling till trivsel och attraktivitet. Rapporten fokuserar därför främst på hur man kan utforma det offentliga rummet för att öka känslan av trygghet för de boende (Hyresgästföreningen, 2019f). De boendes upplevelse av deras möjlighet att påverka bostaden och den kringliggande miljön har visat sig vara mycket låg, detta genom en förvaltningsenkät som Hyresgästföreningen lät göra 2017. Med utgångspunkten att trygghet i stadsrummet är en komplex fråga som grundar sig i en subjektiv upplevelse, menar Hyresgästföreningen att en trygg stadsplanering kräver att kommuner, bostadsbolag och andra samhällsaktörer har en öppen dialog med medborgarna där deras upplevelser i det offentliga rummet lyssnas på och tas till bruk (Hyresgästföreningen, 2019f).

Hyresgästföreningen lät under 2018 sina hyresgäster fylla i en trygghetsenkät där medlemmarna uppmanades att ta ställning till 14 olika platser och inslags påverkan på den boendes känsla av trygghet. I enkäten gavs också möjlighet till att själv formulera vad man tycker kan bidra till att skapa trygghet. De platser som hyresgästerna lyfte fram som viktiga eller mycket viktiga var grönområden, gång- och cykelvägar, parkeringsytor, belysning, närhet och trygg väg till/från kollektivtrafik och offentlig och privat service. Bland de öppna svaren utgjorde önskan om mer bevakning i form av vakter och polisen, främst under dygnets mörka timmar, liksom kameraövervakning en majoritet.

Rapporten Trygg stadsplanering enligt Hyresgästföreningen – LITA är uppbyggd utifrån fyra olika teman kopplade till utformningen av boendemiljöernas offentliga rum. Temana är: 1) Vägen till och från hemmet, 2) Byggnadens utformning och utseende, 3) Plats för möten och rekreation, 4) Närhet till grönska och vatten.

4.2.1 Vägen till och från hemmet

Att varje människa ska uppleva en känsla av trygghet vägen till och från hemmet är något av en självklarhet som enligt Hyresgästföreningen dels ställer krav på utformning av miljö och belysning i det offentliga rummet, men även att det ska finnas vägar som är anpassade efter gång- och cykeltrafik. Om dessa kriteriet inte uppfylls leder det till ett ont rörelsemönster som exempelvis att man stannar hemma eller dröjer sig kvar på skolan eller arbetet längre än man tänkt. Detta mönster exkluderar människor i samhället och ligger inte i linje med trygg stadsplanering. För att utforma en upplevd trygghetsmiljö från hemmet till sin destination krävs både noggrann planering och samarbete från myndigheter och fastighetsägare. För att det är deras resurser och engagemang som underlättar för de boende att känna sig delaktiga med att forma en stadsmiljö som upplevs tryggt.

4.2.2 Byggnaders utformning och utseende

En viktig aspekt gällande upplevd trygghet och trivsel är enligt Hyresgästföreningen hur byggnaderna gestaltas. Hyresgästföreningen menar att det kan exempelvis ske i form av vinklade gatuhörn, placering av husbyggnad eller belysning längs fasader och entréer, har ansetts som ett effektivt sätt att få överblickbarhet över området. Dessa möjligheter begränsar slutna områden för sämre sikt, risk för skadegörelse eller att brott begås. Att utforma städer som upplevs levande, attraktiva och trygga utger en social kontroll och kan tillämpas genom att kvarteret är lagom stora med utrymme för verksamhet i bottenvåningen med små butiker eller liknande. På så sätt skapar det ett livfullt kvarter som ständigt ”övervakas”. Sedan urminnes tider har torget haft en central roll i samhället, en plats för marknad och offentliga evenemang och skapar än idag en samhörighet för oss människor. Att stadens torg idag blivit glesare hänger samman med den ökade e-handeln. Enligt Hyresgästföreningen så har de allt färre butikslokalerna lett till ökad otrygghet, vilket måste förebyggas genom att öka utbudet på andra verksamheter, såsom kaféer, barer och restauranger eller annat kulturutbud. Om kvarteret upplevs som välskött med god översiktbarhet ökar också möjligheten till en upplevd tryggare plats.

4.2.3 Platser för möten och rekreation

Om en stad är attraktiv, livlig och konkurrenskraftig anses som eftertraktad för många människor. Många av platserna i städerna är formade efter så kallad placemaking som förhåller sig till platsens värde. Detta koncept bygger på att involvera och lyssna på de

som bor, arbetar och leker i vissa områden. På så sätt får man en inblick över vad som krävs från platsens i form av efterfrågan, intresse och lockelse att vistas i. Dessa faktorer anser hyresgästföreningen är ett sätt att inbjuda till vistelse och rekreation in till stadsrummet för att inte platsen ska förlora sina värden. Ett sätt att skapa ytor för rekreation är, bänkar att vila på, flacka trappor, promenadstråk längs ett vattendrag samt gröna ytor och träd. För att locka till ytor för möten räcker det inte att området är anpassade efter en viss typ av målgrupp, utan en plats för alla. Genom att lyssna på människor vad de vill se och ha i staden brukar oftast i slutändan resultera till något positivt. Att tillsammans acceptera kompromisser och anpassa oss därefter till detta med gemensamma lösningar, vilket i sin helhet leder till något bra för majoriteten av människor.

4.2.4 Närhet till grönska och vatten

Att utveckla städernas grönska- och vattenområden bidrar både till hälsosamma och tryggare städer. Det är ett sätt för att stärka en stads image, som resulterar till att folk har en plats för att umgås och vistas i. För att en stad ska sträva efter en närhet till grönska och vatten behövs den kommunala planeringen noggrant planeras. Området ska upplevas som trygg och inte ge ut motsatt effekt att vilja begå brott eller skadegörelse. Exempelvis ska inte träd eller buskage försämra överblickbarheten över området. Grönområden har en positiv verkan genom synergien mellan människor och växt- och djurlivet. Människor får möjlighet till skuggområden, sänkta temperaturer, renare luft och hantering av dagvatten. Det sistnämnda är så kallade blåa ytor, vars funktion är att förhindra översvämning. Vissa aktörer och exploatörer vill exploatera grönska- och vattenområden till hårda ytor för kortsiktig ekonomisk vinst. Det hyresgästföreningen menar är att detta leder till att städerna för det svårare att hantera kraftiga mängder nederbörd. Att skapa trygga platser efter förändrat klimat kräver både innovationer och resurser för att förhindra och förbättra städerna mot extremväder. En lösning är dagvattendammar som kan hantera och fördröja stora mängder vatten (Hyresgästföreningen, 2019f).

4.3 Projekt kvarteret Orren

Det projekt som vi i denna studie följt avser ett stadsbyggnadsprojekt där Hyresgästföreningen som aktör och deras modell LITA funnits med i processen. Projektet avser byggnation av ett helt nytt bostadsområde, kvarteret Orren i centrala Bjuv.

4.3.1 Bjuvs kommun

Bjuv är en kommun med drygt 16 000 invånare i nordvästra Skåne och är tillika namnet på huvudorten i samma kommun. Enligt kommunens visionsplan, Vision 2030 är ett av målen att man ska öka invånarantalet med minst 1 % per år och kommunen står med

detta inför en rad utmaningar kopplade till boendefrågan, bland annat att hantera och motverka bostadsbrist och underskott av nya bostäder, utveckla boendeattraktiviteten, öka tryggheten och främja folkhälsan samt hantera och motverka bilberoende som norm (Bjuvs kommun, 2021a). I Bjuv utgör idag småhus med äganderätt 70 procent av boendeformerna i kommunen (NSR, 2020). Av kommunens bostadsförsörjningsprogram framgår det att kommunen har som mål att bygga för människor i rörelse, ha varierade boendemiljöer som passar livets olika skeden, förtäta och bygga högre på höjden i kommunens centrala delar, skapa mellanrum i bebyggelsen där människor vill vara samt välkomna olikheter och främja jämlika förutsättningar för alla (Bjuvs kommun, 2022).

Ett sätt att titta på ett område eller kommuns förutsättningar och utmaningar är att utgå ifrån kvantitativa data i form av socioekonomiskt och jämlikhetsindex för respektive kommun. Med hjälp av framtagen statistik från Svenska Centralbyrån (SCB) för samtliga regionala statistikområden i Sverige kan man mäta den sociala hållbarheten inom ett område och på så vis också jämföra olika områden på en kvantitativ nivå.

Socioekonomiskt index är en indikator som utgår från en rad faktorer, bland annat utbildningsnivå och ekonomisk standard. Varje område följer skalan 0–100, ju högre värde ett område har desto mer socioekonomiskt utsatt är Bjuvs kommuns mest utsatta område (Bjuv östra, Selleberga) hade år 2019 ett socioekonomiskt index på 21.9, vilket kan jämföras med Skånes län som har ett index på 18.1. (Delmos, u.a. a).

Ojämlighetsindex, framtaget ur ett ojämlikhetsperspektiv, beskriver hur jämn eller ojäm en område är sett från den lägsta och högsta inkomstgruppen. Detta baseras på skillnaderna i bosättningsmönster mellan olika socioekonomiska grupper och skalan 0–100 mäter graden på segregation, där ett högre värde innebär ökad grad av segregation. Under år 2012 hade Bjuvs kommun ett ojämlikhetsindex på 31.8, som under loppet av 8 år gick ner till 28.5. Denna jämförelse kan göras med Skånes län, som har under samma år ett ojämlikhetsindex på 40 (Delmos, u.d. b).

Att se förändringen över tid ur ett annat socioekonomiskt perspektiv, kan jämföras med statistik från Socialstyrelsen. De besitter statistik data över vuxna människor med missbruk och beroende, som under år 2012 intog 18 personer under kategori "Antal personer den 1 november med bistånd som avser boende" och 8 år senare låg denna siffra på 0 personer. En annan jämförelse som kan göras är under kategori "Antal beviljade vårddyg i frivillig institutionsvård under året", vars siffra för år 2012 låg på 1 044 och år 2020 minskades ner till 618. Det är också viktigt att klargöra att statistiken från SCB och Socialstyrelsen har brister gällande den data som redogörs. Det kan exempelvis vara att den statistik som redogörs visar en annan syn på den verkliga statistiken. Här gäller det att vara medveten om skillnaden mellan faktisk och anmäld statistik, hur den framtagna data har tolkats. Framtagna data visar kopplingar mellan antalet vuxna människor med missbruk och beroende över perioden 2012 och 2020 i Bjuvs kommun med ojämlikhetsindexet över samma period (Socialstyrelsen, 2021).

4.3.2 Markanvisning, planförslag och process

Hösten 2020 gick Bjuvs kommun ut med en markanvisningstävling för kvarteret Orren i området Lunden, tidigare kallad Protistatomten (Bjuvs kommun, 2021b). Tomten ligger i centrala Bjuv och här låg tidigare en fabrik som gick i konkurs 2017. Kommunen köpte då upp den 15 000 kvadratmeter stora tomten och har därefter sanerat marken. Idag utgör tomten främst en större grusat område, en parkeringsplats samt en obebyggd grönyta (Bjuvs kommun, 2022).

Av Bjuvs kommuns inbjudan till markanvisning framgick att inbjudan avsåg uppförande av bostäder (Bjuvs kommun, u.d.). Målet med markanvisningen var att ge utbyggnadstomten ”en genomtänkt och genomarbetad gestaltning som berikar närområdet och främjar rotation på bostadsmarknaden i kommunen”. Kommunen fick i samband med tävlingen in 9 anbud och vann gjorde Kaminsky Arkitektur och Fastighets AB 3Hus. Våren 2021 tecknade kommunen markanvisningsavtal med 3Hus AB och upprättad detaljplan för området Orren utgår ifrån vinnande markanvisningsförslag och syftar till att förtäta området med bostäder, centrumverksamhet, torg och gata (Bjuvs kommun, 2022).

Detaljplaneprocessen följer plan- och bygglagen SFS 2010:900 och förslag till detaljplan var ute på samråd under hösten 2021 och totalt inkom 17 yttranden, varav 8 med synpunkter (Bjuvs kommun, 2021c). Detaljplan antogs av byggnadsnämnden 2022-03-24 och protokoll anslogs 2022-03-30.

4.3.3 Hyresgästföreningens del i projektet

Hyresgästföreningen har bjudits in att delta och tycka till om projektet redan tidigt i processen, detta efter förfrågan från Kaminsky Arkitektur tillsammans med 3Hus Fastighets AB (K. Berglund, personlig kommunikation, 25 april). Bland annat har man från lokal nivå lämnat yttrande till byggherrarna, 3Hus AB kring vilken typ av byggnation man önskar se. Hyresgästföreningen har här framfört att man önskar att området tillgodoser en blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer, inslag av grön- och vattenområden samt gemensamma ytor och lokaler. Förbundet har genom byggbolaget 3Hus och ett tidigt deltagande i projektet givits möjlighet att vara med och forma texten till markanvisningstävlingen. Utöver yttrande har det hållits en rundvandring i området tillsammans med representanter från kommunen, byggbolaget och Hyresgästföreningen. Det var också planerat för att Hyresgästföreningen i samband med ”Bjuvdagen” skulle vara drivande i en medborgardialog på den tilltänkta tomten för att informera om planerat bygge samt samla in tankar och idéer från boende i området gällande vad man önskar av platsen i framtiden. Dessa planer fick delvis stoppas på grund av förutsättningarna som följde av pandemin. Hyresgästföreningen

kommer vidare följa processen och kommunicera till förbundet om det sker något som ligger i deras intresse.

Från Hyresgästföreningens sida är det förbundet som varit ytterst drivande i projektet. Förankring och kommunikering har gjorts löpande med regionen Norra Skåne under projektets gång. Hyresgästföreningens arbete har på lokal nivå fokuserat på att skapa medvetenhet och engagemang för det nya området. Förbundet kommer fortsattvis följa projektet men några ytterligare och konkreta åtgärder finns i dagsläget inte beslutat. Någon uppföljning av hur Hyresgästföreningens deltagande och tillämpning av LITA finns inte planerat i projektet. Eventuellt kan det bli aktuellt med en utvärderande uppföljning när projektet är färdigbyggt och boende flyttat in. Uppföljningsansvaret ligger enligt Hyresgästföreningens organisation på regionen alternativt kommunföreningen, med möjlighet till stöd från förbundet.

4.3.4 Markanvisningsförslag

Förslaget från Kaminsky Arkitektur och Fastighets AB 3Hus omfattar ca 150 bostäder av varierad storlek, allt från flerbostadshus på tre till fem våningar, till radhus och enbostadshus (Kaminsky, u.d.). Enligt arkitekterna omfattar förslaget en urbanitet som möter grönska, och genom byggnaderna har man hämtat inspiration från ”Bjuvs skala och fantastiska tradition av tegelarkitektur”. I förslaget har man valt att bevara 48 % av tomtens grönytor utan bebyggelse som man menar binder samman de nya bostäderna och genom bilfria stråk rika på aktivitet och odling vill man skapa funktionella flöden för cyklister och fotgängare. Byggstarten är planerad till 2023 och inflytt sker 2024-2026 (Fastighetsvärlden, 2021). Enligt markanvisningsförslaget som har legat till grund för detaljplanen omfattar 60-80 % hyresrätter och cirka 20–40% bostadsrätter (Bjuvs kommun, 2022). I det ursprungliga förslaget på situationsplanen hade man ritat för sju punkthus, vilket under projektets gång minskat ner till sex.

Figur 3 Situationsplan över området. (Byggnyheter, 2021)

Figur 4 och 5 Visionsbilder över kvarteret Orren. (Kaminsky Arkitektur, u.d.)

4.4 Intervjustudie med inblandade aktörer

I följande del kommer vi presentera det material som vi fått fram genom intervjuer med representanter för de olika aktörerna i projektet samt Hyresgästföreningen. Inledningsvis presenteras aktörernas syn på hållbara boendemiljöer. I nästa del tittar vi på hur aktörerna upplever att social hållbarhet har beaktats i projektet. Avslutningsvis undersöker vi erfarenheter av samverkan, främst med Hyresgästföreningen och vilka utmaningar man ser med social hållbarhet i projektet framöver.

4.4.1 Hållbara boendemiljöer

När aktörerna ombeds beskriva hållbara boendemiljöer beskriver de alla hållbarhet som en treenighet av ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Alla aktörer nämner i någon form vikten av att bygga med hållbara material eller möjlighet till återbruk, att beakta en blandad funktion eller boendebestand och att ekonomiska aspekter formar val inom projektet. Av litteraturstudien framgick att samhällsbyggnadsprojekt är komplexa processer, ofta innefattande olika intressen och synsätt. Detta kan också urskiljas i intervjuerna, framför allt avseende vilket perspektiv man tar avstamp i och hur de hänger samman. Hur man beskriver hållbara boendemiljöer skiljer sig således delvis mellan aktörer och inblandade inom projekten.

Byggherren utgår i sin beskrivning främst från ett ekonomiskt och ekologiskt perspektiv, bland annat framhåller byggherren vikten av att sträva efter låga drift- och underhållskostnader och byggnader med lång livslängd. Man vill företrädesvis bygga robusta hus, som gärna får omfatta fasad och tak i material som tegel. Som socialt perspektiv framhåller personen också vikten av att bygga med god variation på bostäders storlekar samt olika upplåtelseformer för att möjliggöra för de boende att flytta inom området över tid och med förändrade behov. Vad gäller hyresrätter beskriver byggherren att det är viktigt att bygga yteffektivt för att få ner boendekostnaderna.

Arkitekten inkluderar i sin beskrivning av begreppet hållbarhet, precis som byggherren, samtliga dimensioner. Arkitekten ger i sin beskrivning ett vidgat perspektiv och påtalar betydelsen av bland annat tomtens läge för att uppnå hållbara boendemiljöer med tillgång till kollektivtrafik, service, natur och minskat bilberoende:

”Man kan inte ändra tomten, den är kopplad till en kontext, miljö, historia och en massa andra parametrar. Så rätt tomt och rätt program från kommunen är viktiga förutsättningar.”

Detta går också i linje med litteraturen som pekar på att en god och hållbar boendemiljö innefattar fler dimensioner än själva bostaden. Av detta följer en annan viktig aspekt som arkitekten lyfter fram, nämligen kommunens betydelse och roll för att hållbara boendemiljöer ska bli möjliga. Att göra rätt tomter tillgängliga och ge dessa rätt program påtalar arkitekten som viktiga och ytterst kommunernas ansvar. Platsen förutsättningar blir extra viktiga när man pratar om tillgänglighet. Ska ett flerbostadshus fungera för alla mellan 7-70 år så är avstånd mellan platser en viktig aspekt. Arkitekten framhåller att principen om 500 meters radie är en bra utgångspunkt för att skapa bostäder som är tillgängliga för alla. I Bjuv fanns detta, närhet till centralstation, kommunhuset, centrum och Folketspark, vilket främjar flera viktiga faktorer för att skapa hållbara boendemiljöer. För att markanvisningsförslag ska bli bra är det också viktigt att kommuner har bra program för sina markanvisningstävlingar.

En stor utmaning med att skapa hållbara boendemiljöer menar arkitekten ligger i processen där mycket kan ändras från förslag till verklighet. Inte minst beroende på vilka krav kommunen ställer på byggherren att följa förslaget och hur tydliga dessa krav blir genom markanvisningsavtal. En annan fråga vid anbudstävlingar är om kommunerna prioriterar markpris eller kvalitet på det förslag som tas fram. Ett bra markanvisningsförslag innefattar enligt arkitekten en symbios mellan arkitektur, natur och ett funktionellt boende. Arkitekten menar att i de fall då kommun, beställare och arkitekt kan samarbeta bra så blir ofta projekten bra.

Intervjuade representanter för Hyresgästföreningen lägger i sin beskrivning av hållbara boendemiljöer ett större fokus på det sociala perspektivet och beskriver hållbara boendemiljöer som platser som tar hänsyn till människa och miljö, både idag och imorgon. Bostäderna bör så långt det är möjligt byggas med hållbara material med möjlighet till återanvändning. Även att människor som bor i området känner tillhörighet och ges utrymme till delaktighet betonas som viktiga förutsättningar. En bra boendemiljö ger möjligheter till socialt umgänge, exempelvis genom gemensamma lokaler som kan bidra till gemenskap. Den förtroendevalde representanten för Hyresgästföreningen på lokal nivå framhåller att människors längtan att komma hem är ett bra mått för om man lyckats med boendemiljön.

”Du ska tycka om och trivas där du bor, känna sig trygg på området. Det ska inte vara skrämmande att komma hem. Miljön i området är viktigt.”

Föreningens boendeutvecklare på lokal nivå framhåller även att hållbara boendemiljöer också är trygga boendemiljöer. Bland annat nämner personen vikten av att man som boende är sedd. Detta berör även den förtroendevalde representanten, och gav ett exempel i att om människor känner sig otrygga i ett visst område så tar man omvägar och undviker att vara på platsen. Även byggherren betonar vikten av att skapa boendemiljöer där hyresgäster och boende trivs och vill vara. För att ett boendeprojekt ska bli lyckat på lång sikt är det enligt byggherren viktigt att möta både nöjda hyresgäster och få bostäder som ger en god ekonomisk avkastning till företaget. Om boendemiljöerna upplevs som trivsamma kommer fler vilja bo där och risken för vakanta bostäder minskar. Om det är möjligt vill man från byggherrens sida därför även tillföra mjuka värden till sina boenden, så som arkitektritade hus som folk tycker är fina. Något som samtliga aktörer belyser är vikten av att inkludera de boendes behov och önskemål i projekteringen. Byggherren framhåller samverkan med Hyresgästföreningen redan i ett tidigt skede som viktig då Hyresgästföreningens medlemmar är bostadsbolagets framtida kunder. Även arkitekten beskriver att ett bra bostadsprojekt utgår ifrån folket som ska bo där och därför kräver ett bra samarbete mellan flera aktörer.

4.4.2 Socialt hållbara boendemiljöer

Alla aktörer berättar i sina intervjuer att man i projektet beaktat och fått med flera viktiga delar som med stöd av litteraturen kan härledas till social hållbarhet. Flera av de intervjuade framhåller dock att man i arbetet med projektet inte använt eller diskuterat förslaget utifrån studiens valda fokusområden. Många av aktörerna har bland annat svårt att själva koppla specifika åtgärder i planförslaget och dess utformning till vidare dimensioner av social hållbarhet, speciellt jämlikhet, lokal demokrati och social rättvisa. Samtidigt kan man av svaren ana att ambitionen att möta vissa av dessa aspekter ändå finns.

Generellt sett finns det många likheter mellan aktörerna i synen på vad som utgör socialt hållbara boendemiljöer. De främsta skillnaderna mellan aktörerna är vilka skäl och vinster de ser med att tillämpa de olika åtgärderna.

Vidare finns det en viss skillnad i vilken nivå man beskrev socialt hållbara boendemiljöer. Detta gäller inte minst Hyresgästföreningens representanter där personerna som arbetar med stadsutveckling och boendefrågor tenderade att luta sig mot LITA-modellen och beskriva hållbara boendemiljöer ur ett större samhällsperspektiv, medan förtroendevald på lokal nivå i sina beskrivningar utgår ifrån individers upplevelser av miljön. En märkbar skillnad fanns också mellan Hyresgästföreningens representanter på lokal och regional nivå vad gäller vilket utrymme social hållbarhet givits i projektets inledande skede. Både förtroendevald och tjänsteman på lokal nivå framhåller att det sociala perspektivet inte givits så stort utrymme, och att detta kommer få en större betydelse längre fram i projektet, medan tjänsteman på regional nivå har upplevelsen att det funnits en god ambition och vilja att beakta det sociala perspektivet och därmed också givit projektet flera förutsättningar för detta.

4.4.2.1 Social hållbarhet utifrån valda fokusområden

Samtliga aktörer beskriver med lite olika perspektiv vikten av att skapa blandade och tillgängliga miljöer och möjligheter för social samvaro för att uppnå socialt hållbara boendemiljöer. Byggherren betonar framför allt vikten av blandat boendebestånd och olika upplåtelseformer samt en bra spridning på bostädernas storlek. Att skapa en bra mix är enligt de också projektets främsta åtgärd för att främja social hållbarhet.

“En bra spridning från små till stora lägenheter, så man verkligen ger alla möjligheten att bo där, så det inte spelar någon roll vad man jobbar med eller hur familjen ser ut. Så man får en bred skara som kan bo där. Ju bredare det är desto bättre social hållbarhet.”

Av uttalandet framgår det också att man från byggherrens sida ser blandande bostadsbestånd som en åtgärd som kan främja social inkludering och rättvisa. Byggherren beskriver vidare att de tror att tillgängliga hyreslägenheter för fler uppnår man framför allt genom att bygga yteffektiva lägenheter så att man kan hålla nere bostadspriserna, oavsett om man behöver en bostad omfattande 1 eller 4 rum. Byggherren säger i intervjun att man där inte kan se några speciella skäl eller behov av att integrera jämställdhet i deras boendeprojekt då kön inte har någon påverkan vem som får hyra deras bostäder. Dock framhåller man att även om det inte varit uttalat i projektet så brukar de som bolag och aktör ändå beakta dessa perspektiv, då främst likavärdesprincipen genom att de ofta erbjuder kommunerna lägenheter till deras boendeprogram. På så vis kan personer som inte har möjlighet att få bostad på ordinarie marknad få del av bostäderna.

Även arkitekten har svårt att koppla projektet med specifika dimensioner av social hållbarhet och de fyra fokusområdena. Den främsta anledningen till detta är enligt arkitekten själv att personen ser social hållbarhet som en helhet och inte utifrån specifika dimensioner. Aktören menar att man i den inledande projekteringen inte diskuterat förslaget i termer av social kontext men att det funnits en vilja och ambition att skapa en mötesplats och betydelsen av en bra koppling mellan offentliga och privata områden med blandade funktioner. Även vikten av att den byggda miljön har rätt dimensioner för sin kontext och kringliggande miljöer ses som viktigt. Arkitekten berättar att man i förslaget har valt att använda en stor del av befintlig mark till sociala och gemensamma ytor. Bland annat utgick man från torget när man började arbetet med att ta fram markanvisningsförslaget och planen för kvarteret Orren och därmed har det sociala perspektivet också fått en betydande roll.

”Vi började projektet med ett torg, en mötesplats. Jag tycker inte det finns ett bättre verktyg för att skaffa ett rum för möten.”

Arkitekten beskriver att det finns fördelar med detta sätt att arbeta, att utgå från ett offentligt och socialt rum som i detta fall är torget. En sådan fördel är att det ger ett spår som börjar från detta rum och ramar in av dess omgivning. Arkitekten beskriver bland annat att man till torget har kopplat två mindre lokaler, i vilka man kan ha verksamheter och att tanken är att lokalerna ska ha den yta som svarar väl mot Bjuvs behov. Förslaget omfattar också mindre gårdar för parhus, radhus och punkthus med tillgång till en rad sociala funktioner så som växthus, cykelverkstad och lekplats. Man har också kopplat torget och bostäderna till den intilliggande Folketspark med hjälp av gångstråk. I detta resonemang kan man se likheter med litteraturen och teorier kring hur man kan skapa trygghet i de offentliga rummen genom sociala flöden och aktivitet och vikten av att blanda privat och offentliga miljöer. Även vikten av hur rum kopplas samman och samspelar med varandra framhålls. Arkitekten berättat att deras upplevelse är att Bjuv i dagsläget saknar något riktigt torg och att man genom förslaget ville använda platsens centrala och strategiska läge till att binda ihop befintliga platser till en enhet snarare än

att exploatera marken. Vikten av att ge förutsättningar som främjar social samvaro, styrks genom citatet:

“Vi kunde exploatera 50 procent mer av tomten men vi gjorde inte detta, som vi hade tänkt ha som utrymme mellan byggnaderna för att folk ska träffas.”

Hyresgästföreningens representant på riksnivå framhåller att man från förbundets sida upplever att projektet också har goda möjligheter att främja social gemenskap genom bland annat flera miljöer som bjuder in till vistelse och möten. Genom att främja social gemenskap kan man i det långa loppet också bidra till trygghet. Hyresgästföreningens tjänsteman på lokal nivå lyfter fram kommunen och deras intresse att främja ett socialt hållbarhetsperspektiv, vilket personen menar att de gjort genom att välja en väl vald plats för bygget.

”Bygget är placerat centralt och angränsar till en allmän yta med tex en skate- och lekpark där även kommunen har en sommar-fritidsgård som gör att området är väldigt offentligt och kan tas del av medborgare och vara ett levande område. Det upplever jag har funnits med i tankarna vid planeringen av området. Att det därmed tex ska både vara öppet in till området men även en medvetenhet om att de boende kan önska avskildhet.”

Också byggherren berör gemensamma social ytors betydelse och vikten av att bevara grönområden och för att skapa de där platserna där folk vill uppehålla sig och träffas på. Bevarandet av grönområdet har enligt byggherren dock som främsta syfte att låta det nya området smälta väl in med övrig bebyggelse i området. Andra åtgärder i förslaget som Byggherren tror kan ha positiva effekter är gemensamhetslokalen, vilken man hoppas kan främja socialt umgänge för de boende samtidigt som det förhoppningsvis även göra området mer attraktivt. Om man lyckas skapa trevliga och levande områden med många möjligheter vill fler folk bo där och bor förhoppningsvis också kvar längre. Det får i sin tur positiva förtjänster för fastighetsägaren, i form av mindre vakanser på lokaler och bostäder vilket är viktigt för den ekonomiska hållbarheten. Även arkitekten lyfter fram hur man kan använda de olika perspektiven för att förstärka andra förtjänster. Bland annat har man valt att lägga större delen av punkthusen i liv mot parken och på detta vis har man givit lägenheterna i bottenplan, som annars brukar vara svåra att hyra ut, ett mervärde i form av otrolig närhet till naturen och möjlighet att kliva rakt ut från vardagsrummet till en park med de rekreationsmöjligheter som det innebär.

Att närheten till naturen och vatten/bad är en faktor i projektet som kan främja hälsa och välbefinnande är samtliga aktörer eniga om. Byggherren framhåller även boendemiljön i form av byggnadskonstruktion och bra ljusinsläpp som andra faktorer som kan ha positiv påverkan. Också arkitekten framhåller att kombinationen av ljuskvalitet, boendekvalitet och naturkvalitet i projektet kan främja människors välmående. Genom samverkan med kommunen i arbetet att ta fram detaljplan har man

också bäddat för goda förutsättningar att skapa de sociala och gröna ytor som behövs för att projektet ska bli bra.

Enligt Hyresgästföreningens boendeutvecklare på lokal nivå handlar social hållbarhet om att de som bor på området känner en tillhörighet till platsen och på så vis blir delaktiga. En aspekt av delaktighet som samtliga aktörer framhåller som viktig är att man bjudit in flera aktörer att delta i projektet. Byggherre betonar samverkan i ett tidigt skede och inkludera så många som möjligt i dialogen. Både byggherre och arkitekt beskriver positiva erfarenheter av samverkan och fördelar med att inkludera Hyresgästföreningen redan i projekteringen. Enligt byggherren är det nödvändigt för att de ska kunna bygga de hyresrätter som kunder vill ha och för dessa frågor ser man från samtliga aktörer att Hyresgästföreningens deltagande kan vara ett bra komplement. Byggherrens vilja att faktiskt höra de boendes röst framgår av citatet kring samverkan med Hyresgästföreningen:

”Deras åsikter kommer från deras medlemmar, så därför är det viktigt”

Arkitekten beskriver att Hyresgästföreningens deltagande möjliggjort en bra inblick i hur folk vill bo och vilka parametrar de behöver, så som storlek på lägenheter, antal rum, vad som är viktigt och mindre viktigt kring cykel och bilparkering, gemensamhetsrum, hyresnivåer etc. Vinsterna av att bjuda in deltagande från en medborgarorganisation berörs även av Hyresgästföreningens representanter, där en av dem ser detta som en av projektets främsta förtjänster. Aktören menar bland annat att man på så vis givit de boende en röst i projektet och möjlighet att implementera social hållbarhet enligt LITA. Aktören tror att sättet att inkludera medborgare och lokala organisationer/föreningar tidigt i processen kan hjälpa till och vara lyckosamt för att skapa en god atmosfär kring ett bostadsområde. Kring Hyresgästföreningens deltagande beskriver en av övriga aktörer att man upplever att det kan finnas risker att Hyresgästföreningens deltagande begränsas av deras sakfrågor. Bland annat beskriver personen att Hyresgästföreningens fokus på att slutprodukten ska vara så billig som möjligt i form av låga hyror riskerar att begränsa visionerna för bostäderna. Aktören uttrycker också att Hyresgästföreningen i sakfrågan att bygga så effektiva lägenheter som möjligt och som ska vara lätt att hyra ut riskerar att springa hyresvärdens ärende snarare än hyresgästens bästa.

4.4.2.2 Utmaningar

Den främsta utmaningen i projektet kring social hållbarhet är enligt samtliga aktörer svårigheten är att få ihop helheten och nå hela vägen fram till den slutprodukt som man har som vision. Arkitekten beskriver att en utmaning är att väga olika mål och behov mot varandra och nå en bra balans mellan olika perspektiv, bland annat ekologisk och social hållbarhet där det idag finns en vilja att minimera människors bilanvändning samtidigt som detta kan innebära att man utesluter människors behov, som exempelvis för barnfamiljer att kunna ta bilen och storhandla.

Enligt byggherren är den största utmaningen för de som aktör att skapa bostäder där man inte nöjer sig med att bara vara bra, vilket är svårt när man ska förena målen om ett område med goda kostnader som också är prisvärda för kunden.

”Utmaningen att skapa bra hyresrätter ligger i att folk vill betala så lite som möjligt och få ut så mycket som möjligt, så då måste man få in många funktioner på liten yta.”

Konflikten och utmaningarna med att bygga socialt hållbart i relation till de ekonomiska aspekterna framhålls även av en av Hyresgästföreningens representant, men då snarare utifrån risken för att personer exkluderas när bolagen kräver ett högre kvadratmeterpris till följd av att bostäderna byggs alltmer centralt.

”Ju centralare du bygger så hoppas bolag att ta ut ett högre kvadratmeterpris på dom. Då är det som man säger att av naturlighet exkluderar väldigt många.”

Även arkitekten belyser denna utmaning som enligt arkitekten ligger i projektets nästa skede och handlar om att rita tigha lägenheter med bra planlösningar på bostäderna i förslaget. Arkitekten menar att man på detta sätt kan möta båda målen, om tillgängliga och kostnadseffektiva lägenheter samtidigt som man inte tummar på människors behov. Arkitekten beskriver vidare att den främsta sociala hållbarhetsutmaningen finns i projektets relation till omvärlden och den process som ett nytt bostadsområde innebär.

”Den stora utmaningen är kanske främst att överhuvudtaget få ihop projektet som man har tänkt, från vision på papper till verklighet.”

Nästa steg i processen innefattar enligt arkitekten en helt annan nivå av planering än den man gjort i samband med markanvisning och programplanen. Det är nu frågan om hur man bygger kommer in. Enligt arkitekten finnas det i detta skede alltid risker för att ekonomiska aspekter påverkar att förslaget och dess ambitioner inte realiserar. En sådan aspekt kan vara att byggherren väljer att frånga förslaget för exempelvis billigare materialval om detta inte regleras i markanvisningsavtalet.

På frågan om vad aktörerna ser för behov av fortsatt samverkan kring projektet lyfter Hyresgästföreningen att man från deras organisation ser det som viktigt att vara fortsatt delaktiga så att ambitionerna som fanns med i projektets start kring bland annat delaktighet finns med hela vägen. Även byggherren påtalar vikten av att följa upp projektet med samtliga aktörer och deltagare och utvärdera arbetet och resultatet. En representant för Hyresgästföreningen beskriver också att man från deras sida kan vara ett stöd för de boende och välkomna dem redan vid inflytt i stället för att komma in i ett senare skede. Att uppnå målet att knyta ihop staden kommer enligt arkitekten ta tid, inte minst då projekt byggs i etapper och man behöver därför förstå det som en process snarare än enskilda aktiviteter.

5 Analys och diskussion

I följande kapitel analyserar vi resultatet av vår studie. Vi kommer inledningsvis titta på i vilken utsträckning aktörernas syn på hållbara boendemiljöer stämmer överens med kunskapsläget inom området. Vidare kommer vi analysera vilken förankring aktörernas hänsynstaganden utifrån social hållbarhet har i forskningen och diskutera hur dessa åtgärder på sikt kan främja trygga boendemiljöer i kvarteret Orren. Vi kommer avslutningsvis diskutera och problematisera det utrymme som de presumtiva hyresgästerna givits i projektet genom Hyresgästföreningens deltagande.

5.1 Hållbara boendemiljöer

Hållbara städer är enligt FN och de globala målen en viktig pusselbit för att uppnå de globala hållbarhetsutmaningarna. Inom forskningen tycks det idag råda en enighet om att samtliga hållbarhetsaspekter behöver beaktas ömsesidigt för att kunna möta utmaningarna och den synen tyckes även delas av de intervjuade aktörerna i fallstudien, som alla inkluderar ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet i sin beskrivning av hållbara boendemiljöer. Av litteraturstudien framgår det vidare att bostadsförsörjningsfrågan och planeringen av bostäder avser en viktig men komplex process. Enligt Dempsey et al så är en av utmaningarna i processen de många aktörernas spridda intressen och synsätt på hållbarhet. Mellan aktörer finns flera likheter, framför allt vikten av att bygga hållbart avseende materialval och återbruk samt vikten av blandad funktion och bostadsbestånd. Exempelvis benämner byggherren hur ekonomiska och ekologiska cirkulära flöden behöver möta rimliga boendekostnader så att fler har råd att bo. Mellan aktörerna finns också, likt Dempsey et al. benämner, skillnader i deras beskrivningar av hållbara boendemiljöer. Skillnaderna ligger främst i vilket perspektiv de tar avstamp i för sin beskrivning och hur de olika perspektiven hänger samman. Att det ekonomiska perspektivet utgjorde en större del av byggherres beskrivning kan förstås mot bakgrunden att de som aktör också är de som ska finansiera en stor del av projektet. På samma vis kan det ses som naturligt att Hyresgästföreningen i sin beskrivning hade ett tydligare fokus på de sociala frågorna då många av dessa frågor berör deras medlemmars intresse. Aktörernas delvis olika syn och intressen behöver vidare inte vara något negativt, utan förstärker ytterligare det som forskningen redan pekar på, nämligen vikten av samverkan mellan olika parter och aktörer för att kunna uppnå en bred och långsiktig hållbarhet i boendeprojekt.

Även om de enskilda aktörernas beskrivningar inkluderar ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter så är dessa beskrivningar begränsade. Om man sätter samman aktörernas syn ger det dock en bild som relativt väl stämmer med kunskapsöversikten av hållbara boendemiljöer. Exempelvis ger EU:s medlemsländers beskrivning av hållbara samhällen, i att dessa ska utgöra platser där människor vill bo och leva, vilket kan tolkas ligga i linje med det som Hyresgästföreningens representant framhåller gällande betydelsen av att tycka om och trivas i sin boendemiljö. EU:s medlemsländers beskrivning innefattar vidare att hållbara samhällen ska vara lyhörda för miljön, säkra,

tillgängliga, inkluderande och erbjuda god service för de boende. Även dessa aspekter går att urskilja i de olika aktörernas beskrivningar. Exempelvis framhåller byggherren hur låga drift- och underhållskostnader samt lång livslängd på husen utgör viktiga miljöhänseenden liksom en bra blandning av byggnader och bostäder är viktigt för att inkludera fler i den byggda miljön. Värdet av tillgängliga bostäder och service framhålls också, genom arkitekten som beskrev hur tomtens läge underlättade att möta principen om 500-metersradien för de boendes olika behov. Av studien blir det således tydligt vilket värde och funktion samverkan mellan flera aktörer kan ha, och hur de olika perspektiven genom dialog kan ge en bredare bild av vad ett hållbart boendeprojekt kan och bör innefatta.

5.2 Socialt hållbara boendemiljöer

I denna del av analysen kommer vi att återkoppla till de fyra fokusområdena som vi ringat in och jämföra dessa med de åtgärder som LITA samt aktörerna lyfter fram i intervjuerna som särskilt viktiga för socialt hållbara boendemiljöer.

Litteraturstudien visar att många av de åtgärder som kan främja socialt hållbara boendemiljöer också kan främja trygga boendemiljöer. I arbetet med projektet har Hyresgästföreningen använt sig av modellen LITA. Den del av LITA som berör trygghet och som använts i projektet har en delvis annan utformning än vår studie där bland annat fokusområdena skiljer sig åt. Trots detta så stämmer åtgärderna som framhålls i LITA väl överens med den kunskapsöversikt vi gjort. Detta kan förstås mot bakgrunden att modellen LITA och våra litteraturstudier delvis grundar sig på samma kunskapsbakgrund.

Av fallstudier framgår att aktörernas har relativt lika syn på vilka åtgärder som har en positiv påverkan på projektet utifrån social hållbarhet. Skillnaderna ligger främst i vilka fördelar av insatserna är och hur dessa hänger samman. Detta kan troligtvis också förklaras med det som Dempsey et al. benämner som aktörernas olika perspektiv och intressen i projektet.

Tabell 7 Sammanställning över åtgärder som kan främja socialt hållbara boendemiljöer med avseende på trygghet, och om dessa finns med i LITA, planförslag och aktörernas beskrivning av projektet.

Åtgärder forskning	LITA	Markanvisningsförslag	Nämns av intervjuade aktörer
Har åtgärd inkluderats Ja Delvis Nej Kan ej besvaras			
Medborgardialog		- Hyresgästföreningen delaktiga i markanvisningsförslag. - Hyresgästföreningen ej mobiliserat/engagerat boende lokalt.)	
Samverkan med föreningar		- Hyresgästförening delaktiga i markanvisningsförslag. - Hyresgästförening/Byggherre ej samverkat med övrigt föreningsliv. - Givits utrymme till yttrande i samrådsförfarande)	
Deltagande lokala aktiviteter		Ambitionen fanns att inkludera deltagare i lokala aktiviteter, men pandemi har förhindrat möjligheterna. Även om pandemi kom i vägen så finns det andra sätta att integrera.	
Varierat bostadsbestånd		Området har ett varierat boendebestånd av lägenheter och enfamiljshus.	
Blandstad/blandade funktioner		Planförslaget anger korta avstånd till kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik, vilket reducerar användandet av bil	
Blandad upplåtelseform		Området har en bred variation av upplåtelseformer, 60–80 % hyresrätter och cirka 20 % bostadsrätter	
Tillgängliga boendemiljöer		I planförslaget uppges kravet som goda och lättillgängliga för funktionshindrade enligt planförslaget	
Byggnaders utformning avseende entréer, fönster etc. (skapa överskådlighet)			Benämns i avseende på ljuskvalitet
Sociala mötesplatser		Koppling till Folkets park och torgmiljö, gemensamhetslokaler, promenadstråk och gårdar kopplade till bostäder.	
Främja kollektiva färdmedel		Området är väl placerad för tillgång till kollektiva färdmedel	
Tidig samverkan i stadsplanering		Samtliga aktörer framhåller att tidig samverkan har skett	
Sociala aktiviteter		Tillgång till en skate- och lekpark, samt kommunens sommar-fritidsgård.	
Belysning i närområdet		Kan först utvärderas när den byggda miljön är färdigställd	-
Integrera social- och ekologisk hållbarhet.		Promenadvänliga stråk, närhet till vattendrag i bostadsområdet är några av åtgärderna som bidrar till ett hållbart nyttjande av ekosystem	

5.2.1 Delaktighet och lokal demokrati

Det demokratiska perspektivet utgör möjligen det viktigaste perspektivet inom stadsplanering där delaktighet och lokal demokrati ofta påtalas. Att delaktighet är viktigt beskrivs även i intervjuerna där samtliga aktörer lyfter fram samverkan som en viktig faktor för den sociala hållbarheten i projektet. Både byggherren och arkitekten beskriver vinster av bred samverkan redan i ett tidigt skede. Bland annat upplever man att Hyresgästföreningens deltagande gett en bra bild av vad de framtida hyresgästerna kan tänkas vara intresserade av. Att tillämpa tidig samverkan går också i linje med Boverkets rekommendationer där man påpekar att det kan finnas stora förtjänster av att påbörja dialogen med medborgarna långt innan den formella planprocessen påbörjats. Även litteraturstudiens resultat styrker fördelarna av medborgardialog, samverkan med föreningsliv och tvärsektionell samverkan. I litteraturstudien framhålls också vikten av att höra medborgares röst genom hela processen. Någon plan för uppföljning, fortsatt samverkan eller inkludering av de framtida boende i den vidare processen finns enligt aktörerna inte i dagsläget. Av Tabell 7 framgår det att medborgardialog och samverkan med föreningar har genomförts. Viktigt att nämna är de begränsningar som medborgardialogen i projektet haft. Med medborgardialog avses samverkan med Hyresgästföreningen samt den möjlighet som medborgarna gavs att yttra sig om planförslaget i samband med ordinarie samråd. Enligt Hyresgästföreningen fanns ytterligare planer på att mobilisera lokalt för samverkan med boende i Bjuv, men detta blev av olika skäl inte realiserat.

5.2.2 Jämlikhet, jämställdhet och lokal demokrati

Av litteraturgenomgången framgår vikten av att vara medveten om de skillnader som finns mellan sociala grupper i samhället och att jämställdhet utgör ett viktigt perspektiv för att uppnå socialt hållbara och trygga städer. Inte minst betonas människors olika möjlighet att ta del av den fysiska miljön utifrån vissa avseenden. Ett sådant exempel är hur ekonomiska förutsättningar och upplevelsen av olika platser påverkar hur vi tar del av samhället och våra rörelsemönster. Exempelvis att kvinnor och barn/unga som regel är mer beroende av kollektiva färdmedel, medan män i större uträkning reser med bil. Betydelsen av att beakta människors olika förutsättningar tidigt i projekt pekas i litteraturstudien ut som avgörande för att skapa inkluderande samhällen. Av intervjuerna framkommer det att man inte diskuterat hur förslaget kan främja sociala villkor för olika individer i projektets inledande del. Trots detta kan man av aktörernas svar ana att det finns ambitioner att främja flera aspekter i förslaget som kan verka inkluderande.

Av litteraturstudien beskrivs varierat boendebestånd och blandade upplåtelseformer, variation av funktioner, tillgängliga boendemiljöer, sociala mötesplatser och god tillgång till kollektivtrafik vara åtgärder som kan främja människors lika möjlighet att ta del av samhället, oavsett kön eller socioekonomiska faktorer. Även om aktörerna inte

diskuterat förslaget i termer av jämställdhet, jämlikhet eller social rättvisa framhålls flera av de åtgärder som kan främja dessa faktorer som ett initiativ man tagit hänsyn till i projektet. Bland annat pekade samtliga aktörer på vikten av blandade och tillgängliga miljöer och att man i förslaget inkluderat en variation av användning och användare. Variationen av blandat upplåtelseform och boendebestånd styrks av markanvisningsförslaget, som bland annat omfattar 60-80 % hyresrätter och ca 20-40 % bostadsrätter. Sett till enbart projektet så kan det tyckas vara en stor andel hyresrätter och motsäga blandat boendebestånd, men till detta behöver man dock väga in kringliggande områden som till stor del omfattar fristående villabebyggelse i form av enfamiljshus. Boendemiljöer med en blandning av funktioner och boendeformer har enligt Ström et al. inte minst visat som viktiga för att skapa levande och trygga städer. Ström et al. skriver också att många människor tenderar att exkluderas från bostadsmarknaden, inte minst de med lägre inkomster, och att den rumsliga inkluderingen därmed blir en viktig aspekt för den sociala rättvisan i samhället. En viss medvetenhet tycks även finnas kring dessa aspekter, där byggherren till viss del också beskriver sina tankar kring vad de som fastighetsutvecklare kan göra. Bland annat understryker byggherren det sociala värdet av att skapa bostäder tillgängliga för fler med hänsyn till individernas sociala och ekonomiska situation och att man från deras sida brukar erbjuda lägenheter till kommunernas sociala program. Också arkitekten belyser vikten av tillgänglig kollektivtrafik och hur strävan att minska biltrafiken i området kan få negativa konsekvenser för andra.

5.2.3 Social samvaro och gemenskap

Social samvaro och gemenskap i ett boendeområde kan enligt forskningen främjas av tillgång till sociala aktiviteter och deltagande i lokala aktiviteter. Samtliga aktörer nämner också social samvaro och sociala mötesplatser som kvaliteter i förslaget som kan främja social hållbarhet. Arkitekten beskriver torget och dess kringliggande verksamheter som ett sätt att skapa en mötesplats liksom närheten till övriga funktioner, så som centralstationen och intilliggande Folkets park som en styrka. Också Hyresgästföreningens representant påtalar projektets goda möjligheter att främja social gemenskap genom flera sociala mötesplatser och miljöer som i förlängningen kan bidra till trygghet. Dessa tankar styrks också av forskningen. Bland annat beskriver Ström et al. är det viktigt att den byggda miljön underlättar för människor att ha ett socialt liv, genom bland annat närhet till fritidsaktiviteter, kultur och offentlig service. Markanvisningsförslaget och dess variation av både privata och offentliga sociala ytor samt dess närhet till kringliggande aktiviteter och natur kan således ses som styrkor utifrån möjligheterna till social samvaro som också kan skapa en ökad aktivitet i området.

5.2.4 Hälsa och välbefinnande

Arkitekten, byggherre och Hyresgästföreningens representanter lyfte alla fram vikten av grönområden som en viktig aspekt för att främja människors välmående. Bland annat

beskriver arkitekten att man valt att inte exploatera marken mer än nödvändigt för att skapa utrymme för sociala möten mellan husen. Bostäders närhet till sociala mötesplatser och grönområden framhålls genom flera studier, bland annat Dujan et al. kunna ha förtjänster för människors hälsa och välbefinnande. Även tillgång till vatten framhålls som något positivt av aktörerna, vilket också styrks av forskningen kring socialt hållbara boendemiljöer med avseende på hälsa och trygghet.

Andra faktorer som visat kunna ha positiv effekt är överskådlighet genom att begränsa ex buskar och god belysning av gator och boendekområden. Av Tabell 7 kan man se att ingen av aktörerna nämner belysning i närområdet och betydelsen av denna, vilket kan förstås mot att det är en åtgärd som är svår att ta hänsyn till i planprocessens tidiga skede och får större relevans längre fram i projektet. Inte heller beskriver någon av aktörerna att man tagit hänsyn till placeringen av dörrar, fönster eller balkonger på bostäderna med avseende att främja överskådlighet av offentliga miljöer utifrån trygghet. Arkitekten belyser dock hur byggnadernas placering och utformning främjar goda ljuskvaliteter för de boende, vilket kan kopplas till en annan del av social hållbarhet i form av hälsosamma och trivsamma bostäder. Av visionsbilderna för kvarteret Orren så har majoriteten av bostäderna fönster mot gångstråk och cykelbanor, och entréer riktade mot de offentliga och sociala ytorna, vilket också är en åtgärd som av forskningen ofta påtalas som viktig för att skapa naturligt liv och överskådlighet över platser i syfte att främja trygghet.

Av intervjuerna framgår det att aktörerna har en relativt lika syn på vilka åtgärder i projektet som kan ha positiva effekter för social hållbarhet i den framtida boendemiljön. Bland annat blandat boendebestånd och varierade upplåtelseformer, tillgång till sociala ytor och natur samt bjudit in flera parter till samverkan i projektet. Att dessa åtgärder kan ha positiv effekt på social hållbarhet styrks också av litteraturen. Aktörernas beskrivning av åtgärder samt tabell 7 visar på att man i projektet tagit hänsyn till flera aspekter av social hållbarhet i projektet. Detta kan möjligen anses gå emot det som vi i vår inledande problemställning framhåller, gällande att social hållbarhet är det perspektiv som får minst utrymme i planering av stads- och boendemiljöer. Utifrån vår studie saknar vi dock underlag för att jämföra vilket utrymme social hållbarhet givits i relation till ekonomiskt och ekologiskt perspektiv, och kan därmed inte bedöma detta. Att det sociala perspektivet givits ett till synes relativt stort utrymme skulle kunna förklaras med att man haft stöd av LITA i projektet. En annan förklaring kan vara att hållbarhet idag utgör en viktig del i såväl arkitektens arbete som bostadsutvecklarnas verksamhet, och att hållbarhetsperspektivet och åtgärder därmed är mer välkända idag.

5.2.5 Planförslagets möjlighet att främja trygga boendemiljöer

Som beskrivits ovan kan många av de åtgärder som främjar socialt hållbara boendemiljöer också främja trygga boendemiljöer. Kunskapen om detta tycks också finnas bland, i alla fall några av aktörerna, där bland annat en av Hyresgästföreningens representanter beskriver att om man lyckas att skapa hållbara boende miljöer så är det

i linje med vad som anses som trygga boendemiljöer. Enligt Ceccato et al så beskrivs ofta blandad bebyggelse, variation av användning, användare och byggnadernas utformning samt promenadvänliga miljöer till grundläggande funktioner som nyckelfaktorer i den byggda miljön för att främja socialt hållbara och trygga städer. Alla dessa åtgärder samt några ytterligare har enligt aktörerna beskrivits vara insatser som man tagit med i markanvisningsförslaget. Projektet har således redan i markanvisningsförslaget tagit med flera viktiga aspekter för att på sikt främja trygghet i boendemiljön.

En grundläggande utgångspunkt för samtliga studier kring trygghet i den byggda miljön är dock att trygghet utgör en subjektiv upplevelse beroende av dess kontext och miljö, och att det därmed finns svårigheter att skapa trygghet för alla. CPTED-teorier, handböcker likt Boverkets *Plats för Trygg* och Polismyndighetens *BoTryggt 05* samt LITA-modellen bygger sina rekommendationer på forskning och erfarenheter kring vilka platser och miljöer människor på en generell nivå upplever som trygga eller otrygga. I tillämpningen av dessa verktyg är det därför viktigt att man är medveten om de begränsningar som metoden kan ha. Berglund-Snodgrass belyser detta genom att påtala att kunskapen om trygghet aldrig är neutral, och att man därför behöver vara medveten om de antaganden som kunskapen bygger på. Vilka platser som upplevs som trygga har enligt exempelvis Andersson (2005) ett starkt samband med faktorer som kön, ålder och socioekonomiska förutsättningar.

I intervjuerna framgår det att man i arbetet med projektet inte problematiserat markanvisningsförslaget eller planförslaget utifrån exempelvis jämlikhet. En kritik som i litteraturen ofta framförs gentemot trygghetsskapande åtgärder är att vissa av dessa kan leda till mer eller mindre medveten marginalisering eller exkludering av enskilda grupper i samhället. Denna risk kan möjligen också tänkas öka om viktiga sociala aspekter eller hänsynstaganden inte inkluderas i projektets tidiga skede. Man kan i förlängningen därmed också fundera kring för vem bostäderna kommer vara tillgängliga för och således också för vem man skapat trygghet för? I processen som lett fram till planförslaget har en rundvandring på området gjorts, vilket är en sådan insats som i flera handböcker kring trygghet framhålls som viktig. En sådan insats och analys är dock inte heller neutral, bland annat gör aktörerna där antaganden om trygghet baserade på sin syn, upplevelse och erfarenheter från tidigare projekt där förutsättningarna varit annorlunda. I processen har man vidare inte genomfört något fördjupad medborgardialog och därmed finns det också risk för att viktiga åsikter eller erfarenheter inte kommit med.

Även om studien ger att markanvisningsförslag och planprogram innehåller goda teoretiska förutsättningar behöver dessa förverkligas i praktiken. För detta finns en rad utmaningar och hinder, vilka bland annat framhölls av arkitekten som beskriver att markanvisningsavtalets utformning kan vara avgörande för hur väl byggherren följer markanvisningsförslaget. I vår studie och analys har vi delvis utgått från projektet som ett isolerat område, vilket i praktiken inte är fallet. Förslaget och området står inte utan

sin kontext och påverkas således också av omvärlden och den allmänna utvecklingen av Bjuv som ort.

5.3 Hyresgästföreningen och hyresgästens röst i projektet

Fallstudien visar på en skillnad i synen mellan Hyresgästföreningens representanter på lokal och regional nivå, främst avseende vilket utrymme social hållbarhet givits i projektets inledande skede. På lokal nivå upplever man att perspektivet givits relativt litet utrymme medan tjänsteman på regional nivå upplever att det sociala perspektivet givits flera goda förutsättningar genom projektets inledande del. En ytterligare skillnad var Hyresgästföreningens olika representanters möjlighet att applicera teoretisk kunskaperna utifrån LITA på det faktiska projektet. Förmågan att tillämpa och utvärdera projektet utifrån hållbarhetsaspekterna och LITA var större hos tjänstemännen är förtroendevald. En förklaring till dessa skillnader kan hänga samman med att Hyresgästföreningens engagemang och deltagande i projektet till stor del kommit uppifrån i organisationen. En annan orsak till skillnaderna kan ligga i att man från tjänstemannaorganisationen har en större teoretisk kunskap och/eller praktisk erfarenhet av arbete med stadsutveckling och hållbara boendemiljöer. En betydande del av förklaringen kan också ligga i hur personerna besvarat frågorna, där förtroendevald besvarade frågor muntligen i samband med intervju medan tjänstemän inom förbundet besvarade frågor skriftligen via mail. Viktigt att nämna är också att intervjuerna omfattar en liten del av Hyresgästföreningens anställda och förtroendevalda och att generella antaganden och slutsatser därmed är svåra att göra.

Hyresgästföreningen är en folkrörelse med främsta syfte att främja sina medlemmars intressen och möjlighet att påverka sin boendemiljö. I intervjuerna är det också tillgången till hyresgästens röst som av både byggherren och arkitekten framhålls som ett viktigt värde av Hyresgästföreningens medverkan. Vinsterna av att plocka in medborgarnas röst i ett tidigt skede av processen, gärna redan innan den formella planprocessen påbörjas, framhålls också av bland annat Boverket. Därmed blir det viktigt att fråga sig hur väl Hyresgästföreningens medverkan speglar deras medlemmars intressen och vilket utrymme de presumtiva boendes röst har haft i markanvisningsförslaget och den samverkansprocess som föregått planförslaget

Folkhälsomyndigheten beskriver att en förutsättning för att social hållbarhet får relevans är att det är tydligt definierat och praktiseras utifrån behov och förutsättningar som finns på lokal, regional respektive nationell nivå. I projektet med kvarteret Orren är det ytterst förbundet, dvs organisationen på nationell nivå, som varit drivande i projektet. Bland annat har de framfört yttrande till byggherre om vilken byggnation man önskar se samt deltagit i rundvandring i området tillsammans med representanter från kommunen, byggbolaget och Hyresgästföreningen. I yttrandet till byggherren har Hyresgästföreningen framfört att man från förbundets sida önskar att området tillgodoser en blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer, inslag av grön- och vattenområden samt gemensamma ytor och lokaler. Önskemålen ligger i linje med

LITA-modellen, som visserligen delvis tar avstamp i en undersökning av medlemmarnas upplevelse av trygghet, men till stor del bygger på befintlig forskning. Användningen av en metod med vetenskapligt stöd kan ha många fördelar. Samtidigt framhåller forskning att trygghet är både subjektiv och beroende av dess kontext. Därmed utgör det lokala engagemang, dess erfarenheter och kunskap kring området en viktig del för att skapa hållbara och trygga boendemiljöer.

Föreningens arbete på lokal nivå har främst fokuserat på att skapa medvetenhet och engagemang för det nya området, bland annat hade man planerat för medborgardialog för att samla in tankar och idéer från boende i området. Litteraturstudien visar att en tidig medborgardialog kan medföra många vinster, inte minst möjligheten att skapa goda förutsättningar för social hållbarhet redan i projektets inledande skede. Hyresgästföreningens planerade arbete med medborgardialog för Kvarteret Orren har av olika skäl, främst kopplat till rådande pandemi, inte realiserats. Man i detta projekt således inte lyckats inkludera de boende i närområdet i dessa frågor. Frågan hur väl Hyresgästföreningens uttryckta önskemål stämmer med de lokala hyresgästernas önskemål är därmed svåra att bedöma. Att utveckla Hyresgästföreningens arbete på lokal nivå tycks således som en viktig fråga att prioritera i deras framtida arbete med stadsutvecklingsprojekt. Inte minst med hänsyn till svaren av Hyresgästföreningens förvaltningsenkät från 2017 som visade att de boende upplevde möjligheten att påverka deras bostad och kringliggande miljö som mycket låg.

6 Slutsats

I denna del av rapporten presenteras kortfattat slutsatserna och några avslutande rekommendationer till Hyresgästföreningen i deras fortsatta arbete som samverkanspartner inom stadsbyggnadsprojekt.

Av den genomförda studien kan vi konstatera att det inom forskningsvärlden tycks finnas ett stort intresse för att belysa sambandet mellan det sociala hållbarhetsperspektivet och den fysiska miljön, inte minst med avseende på trygghet. Det finns idag en rad olika teorier, studier och handböcker kring social hållbarhet och trygghet i relation till människors boendemiljöer. Kunskapsbilden för vad som utgör social hållbarhet och trygghet är trots detta inte helt entydig, främst på grund av att många av de värden som ligger till grund för en socialt hållbar och trygg boendemiljö grundar sig i subjektiva parametrar beroende av dess kontext. Trots detta vidhåller flera studier betydelsen av en tydlig definition av begreppet samt att det praktiseras utifrån lokala behov och förutsättningar är nödvändiga faktorer för att social hållbarhet ska vara relevant.

Av vår fallstudie framgår det att det inom projektet tycks finnas en vilja från aktörernas sida att integrera det sociala perspektivet i planeringen av det nya bostadsprojektet. Erfarenheterna av samverkan med Hyresgästföreningen framhålls som goda och betydelsefulla för att få tillgång till hyresgästernas åsikter och perspektiv. Studien pekar vidare på att aktörernas kunskapsbild av hållbara boendemiljöer är relativt god och att man gjort flera hänsynstaganden i projektet utifrån social hållbarhet som har förankring i forskningen. En möjlig förklaring till detta kan ligga i att man använt LITA som metodstöd. En viktig begränsning med projektet och Hyresgästföreningens deltagande är att man inte mobiliserat och inkluderat det lokala samhället. För att kunna uppnå långsiktig social hållbarhet och stärka de boendes möjlighet att påverka sin boendesituation är detta ett nödvändigt arbete att utveckla.

I studiens inledning framhöll vi att det sociala perspektivet genom flera studier visat sig vara det perspektiv som ges minst utrymme i planeringen av den byggda miljön. Vår studie visar att flera hänsynstaganden gjorts i planering med avsikt att främja det sociala perspektivet i projektet. Huruvida dessa åtgärder kommer att verkställas i den byggda miljön återstår dock att se. Både litteratur och fallstudie visar på flera svårigheter med att gå från vision till verklighet, inte minst risken för att sociala värden sätts åt sidan till förmån för andra perspektiv när bygget ska realiseras och exempelvis ekonomiska ramar får en större betydelse. Därför behöver det sociala perspektivet och de boendes utrymme och intressen fortsatt beaktas genom hela projektet.

Vi kan konstatera att social hållbarhet och trygghet i den byggda miljön utgör en ständigt pågående process. De förutsättningar som man skapar i projektet nu behöver implementeras, utvärderas och följas upp och effekten av de är svåra att förutse. Synen

på socialt hållbara boendemiljöer kan också förändras liksom de utmaningarna som finns kopplade till perspektivet. Det är därför också viktigt att inta en kritisk syn på såväl forskningen som de åtgärderna man vidtar.

Ett av Hyresgästföreningens mål med Agenda 2022 är att vara en mer närvarande, öppnare och starkare folkrörelse genom att bland annat engagera sig i den fysiska stadsplaneringen. För att de ska lyckas med detta i sitt fortsatta arbete ger vi följande rekommendationer:

- Kunskap om social hållbarhet behöver genomsyra hela organisationen, inte minst vad social hållbarhet och trygghet är i den byggda miljön.
- Lokal medborgardialog. Skapa arbetssätt där boende och andra intressenter i lokalsamhällen kommer till tals.
- Skapa en plan för fortsatt samverkan med aktörer i projektet - viktigt att följa upp och inte minst utvärdera när projektet är klart
- Skapa förutsättningar för engagemang hos hyresgäster i den byggda miljön – socialt engagemang för området behöver väckas för att trygghet ska uppnås.

För att uppnå lyckade boendeprojekt och hållbara boendemiljöer behöver man ta nytta av varandras kunskaper och föra de vidare. Utifrån vår fallstudiens utgång skulle det vara intressant att göra vidare studier kring effekterna av att inkludera LITA som metodstöd, exempelvis jämförande studier i liknande projekt där LITA inte inkluderats i projektets tidiga skede. Vi tror också att vidare studier och erfarenheter kring hur de boendes röst kan stärkas i ett tidigare skede är av vikt för att utveckla Hyresgästföreningens arbete i lokala stadsplaneringsprojekt.

7 Referenser

- 3Hus. (u.d.). OM OSS <https://3hus.se/om-oss-3hus/>
- Andersson, B. (2005). *RISK. Om kvinnors erfarenhet och fysisk planering*. Linköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.
- Andersson, R., Bråmås, Å., & Hogdal, J. (2009). *Fattiga och rika - segregerad stad*. Göteborg: Göteborgs stad.
- Berglund-Snodgrass, L. (2016). *Demanding Certainty. A Critical Examination of Swedish*. Blekinge: Blekinge Institute of Technology.
- Bjuvs kommun. (u.d.). Inbjudan till markanvisning på kv Orren <https://docplayer.se/196472946-Inbjudan-till-markanvisning-pa-kv-orren.html>
- Bjuvs kommun. (2020, 13 maj). *Vision Bjuv 2030*. <https://www.bjuv.se/kommun-och-politik/vision-bjuv-2030.html>
- Bjuvs kommun. (2021a, 22 november) BJUV 2040. En utvecklingsstrategi för översiktsplanen. <https://www.bjuv.se/download/18.6b3ec1dc17f1e76be142223d/1645620335745/Bjuv%202040.pdf>
- Bjuvs kommun. (2021b). *Klart för byggnation på Protistatomten i Bjuv*. <https://www.bjuv.se/om-bjuv.se/nyhetsarkiv/artiklar/2021-02-02-klart-for-byggnation-pa-protistatomten-i-bjuv.html>
- Bjuvs kommun. (2021c, 12 december) SAMRÅDSREDOGÖRELSE. För detaljplan Orren 2 m fl. Dnr 2021-00064. <https://www.bjuv.se/download/18.2d7fcc1417dc1ecef2e7e7de/1640176759221/Samr%C3%A5dsredog%C3%B6relse%20Orren%202%20m%20fl%202021-12-08%20.pdf>
- Bjuvs kommun. (2022, 10 Mars). Planbeskrivning. <https://www.bjuv.se/download/18.b4feee317fb5c0374ba6747/1648646694494/Planbeskrivning%20Orren%202%20m%20fl%20antagande%202022-03-10.pdf>
- Bokriskommitén. (2014). *En fungerande bostadsmarknad - en reformagenda*. Stockholm: Bokriskommitén.
- Boström, M. (2012). A missing pillar? Challenges in theorizing and practicing social sustainability: introduction to the special issue. *Sustainability. Sustainability: Science, Practice and Policy*, 8(1) ss. 3-14.
- Boverket. (2010a, november). *Socialt hållbar stadsutveckling*. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling.pdf>

- Boverket. (2010b). *Plats för trygghet. Inspiration för stadsutveckling*.
https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf
- Boverket. (2010c). *Vidga vyerna. Planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet*. Boverket.
- Boverket. (2020, 1 april). Hållbar utveckling i PBL. :
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/fysisk-planering/pbl/>
- Boverket. (2020a, 29 december). *Regional fysisk planering*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/regionplan/>
- Boverket. (2020b, 22 oktober) Hållbart byggande och förvaltning.
<https://www.boverket.se/sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/>
- Boverket. (2021a). *Översiktsplanens nytta och funktion*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/nytta/>
- Boverket. (2021b, 2 februari). Vad är medborgardialog:
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/>
- Boverket. (2022a, 23 februari). Trygghet - Ett mångtydligt begrepp:
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/trygghet-och-brott/trygghetsbegreppet/>
- Boverket. (2022b, 16 mars). Brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/>
- Boverket. (2022c, 2 februari). Stöd för hyresbostäder och bostäder för studerande. <https://www.boverket.se/sv/bidrag-garantier/stod-for-hyresbostader-och-bostader-for-studerande/>
- Bramley, G., & Power, S. (1 2009). Urban Form and Social Sustainability: The Role of Density and Housing Type. *Environment and Planning B: Planning and Design*, ss. 30-48.
- Bryman, & Bell. (2011). *Business research methods*. Oxford University Press.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber Ab.
- Bryman, A. (2020). *Samhällsvetenskapliga metoder (3:e upplagan)*. Stockholm: Liber Ab.

- Byggnyheter*. (2021, 4 februari). Markanvisning i Bjuv går till 3Hus och Kaminsky Arkitektur.
<https://www.byggnyheter.se/20210204/24367/markanvisning-i-bjuv-gar-till-3hus-och-kaminsky-arkitektur>
- Ceccato, V. (2016). Har stadsmiljön betydelse för säkerheten? CPTe-metodens möjligheter och utmaningar. i K. Olsson, D. Nilsson, & T. Haas, *Urbanismer: dagens stadsbyggande i retorik och praktik*. Lund: Nordic Academic Press.
- Ceccato, V. (2017, 22 mars). *Samhällsbyggaren*. Vilken betydelse har stadsmiljön för säkerheten. <https://samhallsbyggaren.online/wp/experterna/vilken-betydelse-har-stadsmiljon-for-sakerheten/>
- Ceccato, V., Vasquez, L., Langefors, L., Canabarro, A., & Petersson, R. (2019). *Trygg stadsmiljö. Teori och praktik för brottsförebyggande &*. Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö, Kungliga Tekniska Högskolan.
- Colantonio, A., & Dixon, T. (2010). *Urban Regeneration and Social Sustainability*. London.
- Coleman, A. (1985). *Utopia on trial : vision and reality in planned housing*. London: Shipman.
- Delmos. (u.a. a). *Ojämlighetsindex och områdestyper*. Segregationsbarometern. <https://segregationsbarometern.delmos.se/ojamlighetsindex-och-omradestyper/>
- Delmos. (u.d. b). *Bjuv*. Segregationsbarometern: <https://segregationsbarometern.delmos.se/kommun/bjuv/>
- Dempsey, N., Bramley , G., Power, S., & Brown, C. (2011, 19 maj). The social dimension of sustainable development: defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, ss. 289-300.
- Dujan, V., Dillard, J., & Eileen, B. M. (2013). *Social sustainability : a multilevel approach to social inclusion*. New York: Routledge.
- Fastighetsvärlden. (2021, 2 februari). *3hus och kaminsky vinner markanvisning i bjuv*. <https://www.fastighetsvarlden.se/notiser/3hus-och-kaminsky-vinner-markanvisning-i-bjuv/>
- Folkhälsomyndigheten . (2022b, 22 mars). Vad är social hållbarhet för oss?. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>
- Folkhälsomyndigheten. (2022, 8 mars). Social hållbarhet. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>

- Forsberg, & Wengström. (2008). *Att göra systematiska litteraturstudier: Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Förenade Nationerna [FN]. (u.d.). Globala målen för Hållbar utveckling.
<https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>
<https://fn.se/wp-content/uploads/2018/03/M%C3%A5l-11.pdf>
- Förenade nationerna [FN]. (u.d.). *Globala mål för Hållbar utveckling*.
<https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>
- Gehl, J. (2011). *Life Between Buildings*. Washington DC: ISLAND PRESS.
- Göteborg Stad. (u.d.). Ljusets roll i hållbar stadsutveckling - FORMAS:
<https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/Innovation-och-utveckling-far-framtidens-mobilitet-i-Gateborg/ljusets-roll-i-hallbar-stadsutveckling>
- Harvey, D. (2008). The right to the city. *New Left Review*, ss. 23-40.
- Hyresgästföreningen. (2019c, 12 april). Vi finns nära dig
<https://www.hyresgastforeningen.se/om-oss/var-organisation/vara-regioner/>
- Hyresgästföreningen. (2016). Framtidsprogrammet
<https://www.hyresgastforeningen.se/globalassets/om-oss/var-organisation/framtidsprogrammet-2016.pdf>
- Hyresgästföreningen. (2019a). Vår organisation:
<https://www.hyresgastforeningen.se/om-oss/var-organisation/organisation/>
- Hyresgästföreningen. (2019b, 19 april). Hyresgästföreningens historia:
<https://www.hyresgastforeningen.se/om-oss/var-historia/var-historia/>
- Hyresgästföreningen. (2019d) Vision och verksamhetside
<https://www.hyresgastforeningen.se/om-oss/mal-vision/vision-och-verksamhetside/>
- Hyresgästföreningen. (2019e, 29 januari). *Hållbar stadsutveckling enligt Hyresgästföreningen - LITA*.
<https://www.hyresgastforeningen.se/globalassets/faktabanken/rapporter/lita/hallbar-stadsutveckling.pdf>
- Hyresgästföreningen. (2019f) *Trygg stadsplanering enligt Hyresgästföreningen - LITA*. Hyresgästföreningen.
<https://www.hyresgastforeningen.se/bostadsfakta/rapporter/trygg-stadsplanering-lita/>
- Kaminsky Arkitektur. (u.d.). Kv. ORREN, Bjuv.
<https://www.kaminsky.se/projekt/kv-orren-bjuv/>

- Kaminsky Arkitektur. (u.d.). *Kaminsky Arkitektur*. Info:
<https://www.kaminsky.se/info/>
- Kaminsky. (u.d.). *kv-orren-bjuv*. <https://www.kaminsky.se/projekt/kv-orren-bjuv/>
- Kungliga tekniska högskolan [KTH]. (2021a, 11 juni). Hållbar utveckling.
<https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktyglada/sustainable-development/hallbar-utveckling-1.350579>
- Kungliga tekniska högskolan [KTH]. (2021b, 9 februari). Social hållbarhet:
<https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktyglada/sustainable-development/hallbar-utveckling-1.350579>
- Lind, H. (2016). *Åtkomliga bostäder – så gör vi det möjligt för hushåll med låga inkomster att hitta en bostad*. Stockholm: SNS.
- Listerborn, C. (2000). *Tryggare stad - kan man förändra rädslans platser?* Göteborg: Göteborgs Stadsbyggnadskontor.
- Listerborn, C. (2002). *TRYGG STAD - Diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.
- Magnusson, D. (2015). *Måluppfyllelse, medborgarinflytande och social hållbarhet i stadsdelsutvecklingsprojekt -En forskningsöversik*. Linköping: Linköpings universitet, Tema Teknik och social förändring.
- Magnusson, D. (2015). *Måluppfyllelse, medborgarinflytande och social hållbarhet i stadsdelsutvecklingsprojekt -En forskningsöversik*. Linköpings universitet.
- Malmö Stad. (2019). *En infrastruktur för utökad delaktighet i hållbar stadsutveckling*. Malmö.
- NSR. (2020). Avfallsplan - Bilaga 1. Beskrivning av Bjuvs kommun.:
<https://nsr.se/wp-content/uploads/2020/12/bilaga-1-nulagesbeskrivning.pdf>
- Office of the Deputy Prime Minister [ODPM]. (2006). *UK Presidency: EU Ministerial Informal on Sustainable Communities Policy Papers, s. 12*. London: ODPM.
- Polismyndigheten. (2005). *Bo Tryggt 05*. Stockholm: Polismyndigheten Stockholms Län.
- Socialstyrelsen. (2021, 27 maj). Statistikdatabas för vuxna personer med missbruk och beroende:
https://sdb.socialstyrelsen.se/if_mis/resultat.aspx

- Stockholm Resilience Centre . (2016, 14 maj). Bröllopstårtan.
<https://www.stockholmresilience.org/>
- Ström, L., Molnar, S., & Isemo, S. (2017). *Social hållbarhet ur ett samhällsplaneringsperspektiv*. Mistra Urban Futures.
- Sveriges allmännyttan. (u.d.). Trygghet och säkerhet:
<https://www.sverigesallmannnytta.se/boende/trygghet-och-sakerhet/>
- Talen, E. (2016). Ny-urbanism - traditioner för framtiden. i T. Haas, D. Nilsson, & K. Olsson, *Urbanismer* (ss. 20-32). Lund: Nordic Academic Press.
- Thuvander, L., Stenberg, J., & Torrez, A. (2019). *Tala om vad du tycker om Hammarkullen. Framtagning av en dialogmetodik och visuell kartläggning av olika värden i ett*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola, Hyresgästföreningen.
- Torpman, O. (2017). *Miljöetik: Från problem till lösning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Tryggare Sverige. (u.d.). Trygghet: <https://trygga-sverige.org/trygghet>
- Vallance, S., Perkins, H. C., & Dixon, J. E. (2011). What is social sustainability? A clarification of concepts. *Geoforum*, ss. 342-348.
- WCED. (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.
- Wilson, E. (1992). *The Sphinx in the city: Urban life, the control of disorder, and women*. Los Angeles: University of California Press.
- Åhman, H. (den 17 April 2013). Social sustainability – society at the intersection of development and maintenance. *Local Environment*, Volym(18:10), ss. 1153-1166.

8 Appendix

Intervjumall - För semistrukturerade intervju

1. Hur skulle du beskriva hållbara boendemiljöer?
2. Vad anser du att ett lyckat boendeprojekt innefattar?
3. Hur arbetade du/ni med social hållbarhet i detta projekt?
4. Har du/ni beaktat:
 - Jämställdhet, jämlikhet eller social rättvisa och i så fall hur?
 - Social samvaro och gemenskap och i så fall hur?
 - Delaktighet och lokal demokrati och i så fall hur?
 - Hälsa och välbefinnande och i så fall hur?
5. Vilka har varit de främsta hållbarhetsutmaningarna i projektet, sett till social hållbarhet, i projektet?
6. Vilka målkonflikter fanns mellan social hållbarhet och övriga perspektiv?
7. Finns det frågor som har fått större eller mindre utrymme och varför har man prioriterat på detta vis?
8. Hur upplever du att andra aktörer förhåller sig till social hållbarhet i projektet?
9. Under projektets gång, tyckte du att social hållbarhet fick tillräckligt med utrymme?
 - Om, ja --> Vilka faktorer har lyfts fram och har varit viktiga för att uppnå social hållbarhet?
 - Om, nej --> Vad skulle kunna ha gjorts annorlunda?
10. Vad är viktigt att göra i framtiden för att fortsatt främja socialt hållbara boendemiljöer i detta projekt?
11. Vad kan göras annorlunda, exempelvis utveckla metoder eller arbetssätt, för att synliggöra social hållbarhets roll och betydelse i bostadsbyggande?

CHALMERS

Hyresgästföreningen
